

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้สามารถพัฒนากรอบความคิดในการพิจารณาปัญหาของการวิจัยเรื่องนี้ ได้ครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยที่จะมุ่งตอบคำถามสำคัญดังต่อไปนี้คือ (1) ปรากฏการศึกษาคืออะไร (2) ปรากฏการศึกษา มีองค์ประกอบอะไรบ้าง (3) แนวคิดทางปรากฏการศึกษาของบุคคลพัฒนาขึ้นได้อย่างไร (4) มีใครวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางปรากฏการศึกษาบ้าง และในตอนท้ายของบทนี้ผู้วิจัยจะได้สังเขปแนวคิดทางปรากฏการศึกษาของปรากฏการศึกษา 4 ลัทธิด้วยกัน ได้แก่ ลัทธิจิตนิยม ลัทธิสัญนิยม ลัทธิปฏิบัตินิยมและลัทธิอัตถิภาวนิยม

ปรากฏการศึกษาคืออะไร

การทำความเข้าใจปรากฏการศึกษาย่อมทำได้หลายนัยหรือหลายแนวทางการพิจารณาตามนัยหรือแนวทางที่แตกต่างกันย่อมทำให้ได้คตินิยมหรือความเข้าใจปรากฏการศึกษาที่แตกต่างกัน¹ ในที่นี้มุ่งให้สอดคล้องกับการวิจัยนี้เป็นสำคัญ จึงจะกล่าวถึงปรากฏการศึกษาเพียง 2 แนวทางเท่านั้น กล่าวคือ แนวทางแรกเป็นการมองปรากฏการศึกษาในฐานะที่เป็นปรากฏาประยุคศาสตร์สาขาหนึ่ง และแนวทางหลังเป็นการมองปรากฏการศึกษาในฐานะที่เป็นความเชื่อของบุคคล ดังจะได้อธิบายโดยสังเขปต่อไปนี้

¹ สมบูรณ์ พรธนาภพ, " ปรากฏการศึกษาเบื้องต้น, " (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2525), หน้า 47-49 (อักษรณ์).

ปรัชญาการศึกษาในฐานะที่เป็นปรัชญาประยุกต์

วิลเลียม เค. แฟรงเคนา (William K. Frankena) กล่าวว่า ในปัจจุบัน อาจจำแนกปรัชญาการศึกษาออกเป็น 2 แนวทางใหญ่คือ แนวแรกเรียกว่าปรัชญาการศึกษาแนวพหุสถานนิยม (normative philosophy of education) และแนวหลังเรียกว่าปรัชญาการศึกษาแนววิเคราะห์ (analytical philosophy of education) ¹ งานวิจัยนี้พิจารณาปรัชญาการศึกษาตามแนวแรก คือแนวพหุสถานนิยม การศึกษาโดยเนื้อแท้แล้วมีอาจพิจารณาเป็นอย่างอื่นได้ นอกจากการศึกษานั้นเป็นการแปรสภาพของคนจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่ง การแปรสภาพนี้เป็นไปโดยจงใจมีการเลือกสรรภาวะอันเป็นเป้าหมายว่าเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดและการแปรสภาพนี้กระทำเป็นระบบผ่านองค์กรของสังคม ² ด้วยเหตุนี้สังคมทุกสังคมจึงจะต้องเผชิญกับปัญหาพื้นฐานในการจัดการศึกษาอย่างน้อย 3 ประการ อันได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ควรจะเป็นคืออะไร ควรจะสอนอะไรและสอนด้วยวิธีการอย่างไร ³

¹ William K. Frankena, "A Model of Analysing a Philosophy of Education," in Reading in the Philosophy of Education: A Study of Curriculum, ed. Jane R. Martin (Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1970), p 15.

² วิทย์ วิศทเวทย์, "ปรัชญาการศึกษา," ใน ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย, ไพฑูรย์ สินดารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 27.

³ Robert E. Fitzgibbons, Making Educational Decisions: An Introduction to Philosophy of Education (New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1981), p.11.

กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ถ้าหากปรารถนาจะจัดการศึกษาขึ้นในสังคมใดแล้ว สังคมจะต้อง
 ทอมน้ำตามเกี่ยวกับชีวิตที่ดี ธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของสังคมและธรรมชาติของ
 ความรู้และการเรียนรู้ของมนุษย์ให้โลกก่อนนั่นเอง ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเชิงปรัชญาซึ่ง
 จะต้องตอบคำถามโดยอาศัยปรัชญาทั้งในค่านิยมและวิธีการ ในประเด็นเดียวกันนี้
 ยอร์จ เอฟ. เนลเลอร์ (George F. Kneller) ได้พูดไว้อย่างน่าฟังว่า

เราไม่สามารถจะวิพากษ์วิจารณ์ความคิดและนโยบายการศึกษาที่กำลังดำเนิน
 อยู่หรือให้ข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษาใหม่ โดยปราศจากการพิจารณาปัญ
 หาในทางปรัชญาทั่วไป ปัญหาดังกล่าวใดแก

ลักษณะของชีวิตที่พึงปรารถนาควรเป็นอย่างไร จะได้วางระบบการศึกษา
 เพื่อผลอันนั้น

ธรรมชาติของมนุษย์เป็นเช่นไร เราจะได้ให้การศึกษานี้ให้สัมพันธ์กับความเป็น
 มนุษย์

สภาพของสังคมเป็นเช่นไร เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการส่วนหนึ่ง
 ของสังคม

สังคมหรือปัจเจกบุคคลมีหรือไม่ ถ้ามีวิชาการต่าง ๆ ควรมุ่งไปสู่
 ความจริงขั้นสุดท้ายหรือความจริงสูงสุดหรือไม่¹

นี่คือความเชื่อของการสร้างปรัชญาการศึกษาในแนวปทัสถานนิยม

ปรัชญาการศึกษาตามแนวปทัสถานนิยมนี้สำหรับ ไพฑูรย์ สินดารัตน์ เรียกว่า
 เป็นปรัชญาการศึกษาที่ยึดเนื้อหาทางปรัชญาทั่วไปเป็นแม่บท² หรือ จี.แมกซ์ ริงโก
 (G. Max Wingo) ถือว่าเป็นการสร้างปรัชญาการศึกษาจากปรัชญาทั่วไป (Education

¹ George F. Kneller, "The Relevance of Philosophy,"
 in Foundation of Education, ed. George F. Kneller (New York:
 John Wiley & Sons, Inc., 1971), p. 202.

² ไพฑูรย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 3
 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 35.

philosophy as deduction from philosophical premises)¹ นั่นเอง
 การสร้างปรัชญาการศึกษาในแนวนี้อาจเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจปรัชญาแม่บทก่อน
 ซึ่งโดยทั่วไปจะได้แก่ปรัชญาจิตนิยม (Idealism) ปรัชญาสัจนิยม (Realism)
 ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)
 เป็นต้น ในการศึกษาปรัชญาลัทธิหนึ่ง ๆ นั้นจะศึกษาทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ศึกษา
 อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) และคุณวิทยา (Axiology)
 ภายหลังจากนั้นจึงจะวิเคราะห์การศึกษาตามแนวทางของปรัชญาสาขาเหล่านั้น² ผล
 ของการวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวจะทำให้สามารถกำหนดรูปแบบเพื่อเป็นแนวทาง
 (normative statement) สำหรับวงการศึกษานักการศึกษาหรือโรงเรียนว่าควร
 จะปฏิบัติในเรื่องอะไรบ้าง สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมาย (goal) เนื้อหา
 (content) วิธีการ (method) ฯลฯ ของการศึกษาที่ควรจะเป็นหรือไม่ควรจะเป็น
 ลงไว้³ ซึ่งเมื่อประมวลเข้าด้วยกันก็จะได้ปรัชญาการศึกษาที่มีลักษณะเป็นระบบขึ้น
 ระบบหนึ่ง เพื่อให้ชัดเจนขึ้น จึงจะขอยกคำอธิบายของ สาโรช บัวศรี ที่ได้อธิบายถึง
 แนวทางในการสร้างปรัชญาการศึกษาแนวนี้นี้ไว้ดังนี้

¹ G. Max Wingo, Philosophies of Education: An Introduction
 (Lexington, Mass.: D.C. Heath and Company, 1974), p. 18.

² ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 36.

³ Frankena, " A Model of Analysing a Philosophy of
Education, " p. 15.

ปรัชญาการศึกษาเป็นเพียงหน่อหนึ่ง ซึ่งแยกออกมาจากปรัชญาเท่านั้นเอง ทั้งนี้ หมายความว่า ครั้งแรกต้องมีปรัชญาการศึกษาอันเป็นแม่บทอยู่ก่อนแล้ว ต่อมานักการศึกษาได้เลือกหลักการบางประการจากปรัชญาอันเป็นแม่บทนั้น มาดัดแปลง เรียบเรียง รวบรวมลงขึ้นเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่นปรัชญาการศึกษาลัทธิคาทอลิกนิยม (Catholic Philosophy of Education) ย่อมหมายถึงปรัชญาการศึกษาที่เป็นหน่อของปรัชญาลัทธิคาทอลิกนิยม (Catholicism) ซึ่งนักการศึกษาที่นับถือศาสนานิกายนี้ได้เลือกเอาความคิดสำคัญหรือหลักการสำคัญบางประการจากนิกายคาทอลิกมาประยุกต์ขึ้นเป็นปรัชญาการศึกษาคาทอลิก จึงนับว่าเป็นหน่อของนิกายคาทอลิกนั่นเอง ในทำนองเดียวกัน เมื่อมีปรัชญาลัทธิจิตนิยม (Idealism) อยู่แล้ว นักการศึกษาก็อาจสร้างปรัชญาการศึกษาจิตนิยม (Idealistic Philosophy of Education) ได้ และเมื่อมีปรัชญาลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) อยู่แล้ว นักการศึกษาก็สร้างปรัชญาการศึกษาปฏิบัตินิยม (Pragmatic Philosophy of Education) ขึ้นได้¹

การสร้างปรัชญาการศึกษาในแนวนี้จึงถือได้ว่า ปรัชญาการศึกษาเป็นปรัชญาประยุกต์และโดยนัยนี้ เราจึงสามารถนิยามได้ว่า ปรัชญาการศึกษา คือ การนำเอาเนื้อหาและวิธีการของปรัชญามาประยุกต์ในการจัดการศึกษา² นั้นเอง

ปรัชญาการศึกษาในฐานะที่เป็นความเชื่อ

ค่ายเหตุที่มนุษย์มีสมองที่ทรงประสิทธิภาพ ทำให้มนุษย์สามารถคิดอย่างมีเหตุผลได้ นอกจากนั้นมนุษย์ยังมีนิสัยอยาก رؤอยาก เห็นและมีความรู้สึกหวาดกลัวต่อภัยพิบัติ

¹ สาโรช บัวศรี, " ข้อคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทย, " มิตรครู 12 (มกราคม 2513): 8-9.

² Louis A. Reid, Philosophy and Education (London: The English Language Book Society and Heinemann Educational Book, 1973), p. 17.

ต่าง ๆ ความอยากรู้อยากเห็นและความหวาคกลัวเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์คิด ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์สามารถหาคำตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของตนเองได้¹ ผลที่เกิดจากการคิดดังกล่าวนี้หากมนุษย์ยอมรับไว้และถือว่าเป็นจริงเรียกว่าความเชื่อ² สิ่งที่มีมนุษย์คิดและเชื่อนั้นคงมี 2 เรื่องเท่านั้นคือ เรื่องที่เกี่ยวกับตนเองและเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม³ แต่ความเชื่อของมนุษย์คนหนึ่ง ๆ ในทั้ง 2 เรื่องนี้ย่อมมีอยู่มากมาย เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับศีลธรรม ค่าของชีวิต อุดมการณ์ทางการเมือง ศาสนา ศิลปะ ฯลฯ⁴ ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้คือปรัชญาในความหมายทั่วไป

ฮาโรลด์ เอช. ทิตัส (Harold H. Titus)⁵ กล่าวว่า ปรัชญาคือบทสรุปแนวความเชื่อที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุ คน ความหมายของชีวิต ชรรษาติ ความตาย ความถูกต้อง ความผิด ความงามและความน่าเกลียด เป็นต้น

¹ ฟีน คอกบัว, " ปวงปรัชญากรีก, " (นครปฐม: หมวดวิชาปรัชญาและศาสนา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524), หน้า 2-3 (อัครสำเนา)

² กิรติ บุญเจือ, สารานุกรมปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 100.

³ บุญย นิลเกษ, ปรัชญาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพินทยา, 2525), หน้า 7.

⁴ วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาทั่วไป: มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2520), หน้า 168.

⁵ = Harold H. Titus, Living Issues in Philosophy, 4th ed. (New York: American Book Company, 1964), p. 5.

วิลเลียม เอช. คิลแพทริค (William M. Kilpatrick)¹ ให้นิยามว่า
ปรัชญาคือ ความเชื่อ ความคิดเห็น หรือโลกทัศน์ (point of view) หรือ
ชีวทัศน์ (outlook of life)

เจมส์ เอ. จอห์นสันและคณะ (James A. Johnson and others)²
ก็ได้ให้นิยามปรัชญาในฐานะที่เป็นความเชื่อของบุคคลเช่นกัน โดยเขากล่าวว่า
" ปรัชญาของบุคคลอาจนิยามได้ในฐานะที่เป็นระบบความเชื่อของบุคคลนั้น "

มิลตัน เค. มิวนิทซ์ (Milton K. Munitz)³ กล่าวว่า " การมีปรัชญา
ก็คือการมีทัศนะหรือแนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง " เขายังกล่าวเสริมอีกว่า " บุคคลผู้ไม่
มีปรัชญาก็คือผู้ที่เปะปะ ไม่มีทิศทางใด ๆ หากจะถามบุคคลประเภทนี้ว่าเขามีความเชื่อ
ในเรื่องอะไรบางอย่างเขาจะไม่สามารถตอบได้เลย " และ มิวนิทซ์ (Munitz) ได้
ให้ข้อสังเกตว่า " ดูเหมือนจะหาคนประเภทนี้ไม่พบ "

ปรัชญาในความหมายของความเชื่อคงกล่าวมานี้เป็นความหมายที่กว้างที่สุด
หรือเป็นการกล่าวในลักษณะทั่วไป อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันว่า ปรัชญาไม่ใช่ความ
เชื่อธรรมดา แต่จะต้องเกิดจากการคิดพิจารณาอย่างไตร่ตรอง วิพากษ์ วิจักษ์ เป็น
การพิจารณาปัญหาหรือสิ่งใด ๆ อย่างรอบคอบและเป็นระบบ ด้วยความใจกว้างและ

¹ William H. Kilpatrick, Philosophy of Education (New York: The McMillan Company, 1963), p. 3.

² James A. Johnson, et. al., Introduction to the Foundation of American Education, 3d ed. (Boston, Mass.: Allyn and Bacon, Inc., 1976), p.353.

³ Milton K. Munitz, The Way of Philosophy (New York: Macmillan Philosophy Co., 1979), p. 5.

ไม่ยึดติดด้วยอคติ¹ จากความจริงที่ว่าบุคคลมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลด้วยกันทุกคน ความแตกต่างอยู่ที่คุณภาพของการคิด² ดังนั้นความเชื่อที่บุคคลแต่ละคนมีอยู่จึงเป็นความเชื่อที่ได้นานการไตร่ตรองมาแล้วทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาความหมายของปรัชญาในแง่ไม่มีปัญหาจึงไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับใครมีหรือไม่มีปรัชญา แต่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพของปรัชญาที่เขามีอยู่ว่ามีคุณภาพหรือไม่มีคุณภาพ มีระบบหรือไม่มีระบบเพียงใดมากกว่า

โรเบิร์ต อี. ฟิตซ์กิบบอนส์ (Robert E. Fitzgibbons)³ กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษาคือ ความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษา (a set of beliefs about education) ถ้าหากถามใคร ๆ ว่า ปรัชญาการศึกษาของเขาเป็นอย่างไรก็เท่ากับถามเขาว่า เขามีความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษาอย่างไรนั่นเอง เขายังชี้ให้เห็นอีกว่า ปรัชญาการศึกษาของบุคคลไม่ใช่ความเชื่อใด ๆ ที่บุคคลมีอยู่ทั้งหมด แต่เป็นเพียงความเชื่อชุดหนึ่ง (a set of beliefs) ซึ่งบุคคลมีเกี่ยวกับอะไรควร (ไม่ควร) ทำในการให้การศึกษาและอะไรควร (ไม่ควร) จะเป็นผลลัพธ์ทางการศึกษาและรวมทั้งความเชื่ออื่น ๆ ที่บุคคลผู้นั้นนำมาใช้เหตุผลเพื่อสนับสนุนความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษาคงกล่าว คำอธิบายของ ฟิตซ์กิบบอนส์ (Fitzgibbons) สอดคล้องกับความคิดของ คิลแพทริก (Kilpatrick) ที่กล่าวว่า " โลกทัศน์หรือปรัชญาใดที่เรานำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการจัดการศึกษา ปรัชญานั้นย่อมได้ชื่อว่า ปรัชญาการศึกษา"⁴

¹ Titus, Living Issues in Philosophy, pp. 6-7.

² Kilpatrick, Philosophy of Education, p. 6.

³ Fitzgibbons, Making Educational Decisions: An Introduction to Philosophy of Education, pp. 23-28.

⁴ Kilpatrick, Philosophy of Education, p. 9.

จอห์น พี. วินน์ (John P. Wynne) ก็มีความเชื่ออย่างเดียวกัน โดยที่เขาได้กล่าวไว้ว่า " ปรัชญาการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มของทัศนคติที่บุคคลใดใคร่ทรงควยสติปัญญาแล้วจัดรวบรวมไว้อย่างมีระบบ สำหรับนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และก่อให้เกิดผลทางการศึกษาตามที่ปรารถนา"¹ ซึ่งอาจถือเป็นบทสรุปของปรัชญาการศึกษาในฐานะที่เป็นความเชื่อของบุคคลใดเป็นอย่างดี

ปรัชญาการศึกษามีองค์ประกอบอะไรบ้าง

ได้กล่าวแล้วว่า ปรัชญาการศึกษาในแนวปทัสถานนิยมสร้างขึ้นจากความเชื่อที่ว่า ปัญหาพื้นฐานของการศึกษาเป็นปัญหาเชิงปรัชญา จึงจำเป็นที่ต้องอาศัยปรัชญาทั่วไปในการพิจารณาปัญหาเหล่านั้น

ฟิทซ์กิบมอนส์ (Fitzgibbons) กล่าวว่า ปัญหาพื้นฐานทางการศึกษาที่ทุกสังคมจะต้องเผชิญก็คือ ผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ควรจะเป็นคืออะไร ควรจะนำสิ่งใดไปสอน และควรจะสอนด้วยวิธีการอย่างไร² และเขาได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาทั้ง 3 ประการนี้เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในการพิจารณาเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา นั่นคือปรัชญาการศึกษาจะต้องสามารถตอบคำถามพื้นฐานทั้ง 3 ประการนี้ให้ได้กระฉ่างชัด ปัญหาทางการศึกษา 3 ประการนั้นเมื่อพิจารณาในส่วนที่เป็นกิจกรรมทางการศึกษาก็คือ เป้าหมายทางการศึกษา (goal of Education) เนื้อหาทางการศึกษา (matter of education) และวิธีการทางการศึกษา (manner of education)³ นั้นเอง

1

John P. Wynne, Philosophies of Education (New York: Prentice-Hall, Inc., 1950), p. 1.

2

Fitzgibbons, Making Educational Decisions: An Introduction to Philosophy of Education, P. 11.

3

Ibid., pp. 12-14.

จิตรกร ทั้งเกษมสุข โค้ชให้เห็นความจำเป็นที่ปรัชญาการศึกษาต้องพึ่งปรัชญา
แม่บทไว้ว่า

ก่อนที่จะตอบได้ว่า จะจัดการศึกษาเพื่ออะไร นักการศึกษาจกต้องรู้ว่าสิ่งที่
ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับคืออะไร ซึ่งเป็นปัญหาทางคุณวิทยาโดยตรง และ
ก่อนที่จะรู้ว่าสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับคืออะไร นักการศึกษาจะทูลง
รูเสียก่อนว่าอะไรคือความเป็นจริงสูงสุดของชีวิตและความเป็นจริงนั้น
มีธรรมชาติอยู่อย่างไร ซึ่งเป็นปัญหาทางภววิทยาหรือก่อนที่จะตอบว่าจะจัด
การศึกษาวงอย่างใด นักการศึกษาจะทูลงรู้ว่าความรู้คืออะไรและมนุษย์
เรียนรู้ไปได้อย่างไร ซึ่งเป็นปัญหาทางญาณวิทยา¹

ดังนั้นการสร้างปรัชญาการศึกษาในแนวปทัสถานนิยม จึงมักเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจ
เข้าใจปรัชญาแม่บทก่อน ดังที่ไพฑูรย์ สินลาวัฒน์ โค้ชอธิบายไว้ว่า

มักจะเริ่มต้นจากการศึกษาปรัชญาทั่วไป 4 สาขาใหญ่คือ ปรัชญาจิตนิยม
(Idealism) ปรัชญาวัตถุนิยม (Realism) ปรัชญาโทมัสนิยมใหม่
(Neo-Thomism) และปรัชญาประสบการณ์นิยม (Experimentalism)
บางแห่งเพิ่มปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เข้าไว้ด้วย
การศึกษาจะศึกษาทั้ง 3 องค์ประกอบคือ อภิปรัชญา (Metaphysics)
ทฤษฎีความรู้ (Epistemology) และ คุณวิทยา (Axiology)
เมื่อศึกษาปรัชญาพื้นฐานเหล่านี้ ซึ่งอาจจะพูดถึงปรัชญาจิตนิยมกับการ
ศึกษา แล้วพูดทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ อภิปรัชญา ทฤษฎีความรู้ และ
คุณค่า หรือพูดถึงอภิปรัชญาการศึกษา แล้วพูดถึงปรัชญาจิตนิยม วัตถุนิยม
โทมัสนิยม ประสบการณ์นิยม วาอภิปรัชญาของแต่ละปรัชญาเกี่ยวข้องกับ
กับการศึกษาอย่างไร²

¹ จิตรกร ทั้งเกษมสุข, พุทธปรัชญากับปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพฯ-
มหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2527), หน้า 17.

² ไพฑูรย์ สินลาวัฒน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 36.

จะเห็นได้ว่าปรัชญาการศึกษาที่สร้างขึ้นในแนวปัทสถานนิยมนั้น จะมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนคือ ส่วนหนึ่งได้แก่หลักการทางปรัชญาแมมบท์ และอีกส่วนหนึ่งได้แก่หลักการทางการศึกษาที่วิเคราะห์จากปรัชญาแมมบท์ ในส่วนหลักการทางปรัชญาแมมบท์ จะประกอบควยหลักการทางอภิปรัชญา หลักการทางญาณวิทยาและหลักการทางคุณวิทยา และในส่วนหลักการทางการศึกษาจะประกอบควยจุดมุ่งหมายของการศึกษา วิธีการทางการศึกษาและเนื้อหาทางการศึกษา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้ขยายรายละเอียดของหลักการด้านต่าง ๆ เพิ่มเติมไว้ดังต่อไปนี้

อภิปรัชญา (Metaphysics)

อภิปรัชญาเป็นสาขาของปรัชญาที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอะไรคือความเป็นจริง อะไรคือสิ่งที่เป็นจริง อะไรจริงหรือไม่จริง ซึ่งจะทำให้ความสนใจใน 2 ประเด็นนี้ใหญ่คัวยกัน คือ ความจริงว่าคัวยธรรมชาติของมนุษย์และความจริงว่าคัวยธรรมชาติของโลกหรือจักรวาลในประเด็นที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ จะพยายามตอบปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ อะไรคือเนื้อแท้ของมนุษย์หรือมนุษย์ประกอบควยอะไรบ้างกับมนุษย์คานะนชีวิตอย่างไร การกระทำของมนุษย์เป็นอย่างไร และในประเด็นที่เกี่ยวกับธรรมชาติของโลกหรือจักรวาลก็จะพยายามตอบปัญหา 2 ประการเช่นคัวยกัน คือ ประการแรก อะไรคือเนื้อหาหรือเนื้อแท้ของจักรวาลหรืออะไรคือความจริงแท้ที่ประกอบขึ้นเป็นโลกหรือจักรวาล ประการที่สองโลกหรือจักรวาลคานะน เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร¹

¹ วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาทั่วไป: มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2520), หน้า 5-6.

ญาณวิทยา (Epistemology)

ญาณวิทยาเป็นสาขาของปรัชญาที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้ โดยที่ญาณวิทยาจะมุ่งตอบปัญหาสำคัญ 4 ปัญหาด้วยกัน คือ ปัญหาแรก คือความรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร ปัญหาที่สอง คือจะสร้างความรู้ได้อย่างไร ปัญหาที่สามคือ อะไรคือสิ่งที่เรารู้ และปัญหาสุดท้ายคือ อะไรคือเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยแห่งความรู้¹

คุณวิทยา (Axiology)

คุณวิทยาเป็นสาขาของปรัชญาที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ซึ่งได้แก่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความดีและความงาม ตลอดจนมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าเหล่านั้นด้วย โดยทั่วไปคุณวิทยาจะจำแนกออกเป็น 2 แขนงคือ แขนงที่ศึกษาค่าของความดี เรียกว่าจริยศาสตร์ (Ethics) ซึ่งจะค้นคว้าเกี่ยวกับมาตรฐานของความประพฤติของมนุษย์ ปัญหาสำคัญที่จริยศาสตร์พยายามตอบได้แก่ ปัญหาว่าควยชีวิตที่มีค่าของมนุษย์นั้นเป็นอย่างไร อะไรคือชีวิตที่ดีหรือพึงปรารถนา อะไรเป็นจุดสุดยอดของชีวิตมนุษย์และปัญหาว่าควยเกณฑ์ในการตัดสินว่าความประพฤติอย่างไหนดีหรือไม่ดี สำหรับแขนงที่ศึกษาค่าความงามเรียกว่า สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ซึ่งค้นคว้าเกี่ยวกับความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ปัญหาที่สุนทรียศาสตร์พยายามตอบก็คือ ความงามและความไพเราะคืออะไร ใครเป็นผู้กำหนดว่าอะไรงามอะไรไม่งาม อะไรไพเราะอะไรไม่ไพเราะ และเอาอะไรมาเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินเช่นนั้น²

¹ พระทักษิณธนาธิการ; ปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2517), หน้า 61.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 253-286.

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นผลที่ควรจะเป็นของการศึกษาหรือกล่าวเฉพาะลงไปก็คือของการสอน กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ภายหลังจากการได้รับการศึกษาหรือการสอน คุณลักษณะดังกล่าวได้แก่ ความรู้ ทักษะ ทศนคติ โดยทั่วไปจุดมุ่งหมายของการศึกษาจำแนกได้เป็น 2 ประการด้วยกัน ประการแรกเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อบุคคล และประการหลังเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อสังคม จุดมุ่งหมายเพื่อบุคคลเป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งประโยชน์แก่บุคคลโดยเฉพาะ ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อสังคมมุ่งไปยังกลุ่มคน เป็นการพัฒนาบุคคลเพื่อผู้อื่น เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม เช่น ครอบครัวและชุมชนเป็นต้น ¹

เนื้อหาทางการศึกษา

เนื้อหาทางการศึกษาหมายถึง สิ่งที่จะนำไปใช้สอนให้กับบุคคลเพื่อให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามความมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของการศึกษา เนื้อหาทางการศึกษา จึงอาจได้แก่ ความรู้ ทักษะและลักษณะนิสัยต่าง ๆ ² หรือในอีกแง่หนึ่งอาจหมายถึงเนื้อหาทางวิชาสาขาต่าง ๆ ตลอดจนทั้งกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาบุคคลในกระบวนการทางการศึกษา โดยทั่วไปมักหมายถึงหลักสูตร

วิธีการทางการศึกษา

วิธีการทางการศึกษาหมายถึง แนวทาง (ways) ในการนำเนื้อหาอย่างใดอย่างหนึ่งไปสอน วิธีการทางการศึกษามีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรม

¹ Fitzgibbons, Making Educational Decisions, pp. 197-204.

² Ibid., pp. 181-192.

ในด้านการเรียนการสอน และการดำเนินการอื่น ๆ อันเป็นสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน¹ ดังนั้น วิธีการทางการศึกษาจึงหมายถึงรวมถึงวิธีการเรียนการสอน บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน การบริหาร บทบาทของสถาบันการศึกษา และบทบาทของสังคมต่อการศึกษา เป็นต้น

แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลพัฒนาขึ้นได้อย่างไร

ฮาโรลด์ โอ. รุกก์ (Harold O. Rugg) กล่าวว่า " เรามีปรัชญาอยู่ทุกคน แม้ว่าจะสามารถคิดเกี่ยวกับปรัชญาอย่างทะลุปรุโปร่งหรือกล่าวออกมาได้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตาม ทุกสิ่งที่เราพูดและกระทำ ตลอดทั้งสิ่งที่เราคิดย่อมสะท้อนปรัชญาที่มีอยู่ " ²

ปรัชญาที่กล่าวข้างต้น หมายถึงระบบความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต (system of beliefs about life) หรือบทสรุปแนวความเชื่อถือของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (the sum of fundamental beliefs and convictions) เหตุผลที่เชื่อว่าทุกคนมีปรัชญานั้นก็คือ เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถในการคิด มีความอยากรู้อยากเห็น มีความกลัวและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ดังนั้นบุคคลหนึ่ง ๆ ย่อมมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ มากมาย เช่นความเชื่อเกี่ยวกับศีลธรรม ค่านิยมของชีวิต อุดมการณ์ทางการเมือง ศาสนา ศิลปะ ฯลฯ เป็นต้น ³ ความเชื่อที่เรามีอยู่นี้มีอิทธิพลต่อการพูด การกระทำ และการคิดของเราหรือต่อการมองปัญหาและการแก้

¹ Fitzgibbons, Making Educational Decisions, pp. 192-194.

² Harold O. Rugg, " The Great Technology, " in Eclectic Philosophy of Education, ed. John S. Bruacher (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1951), p. 1.

³ วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาทั่วไป, หน้า 168.

ปัญหาของเราในชีวิตประจำวัน จึงมักเรียกว่า ปรัชญาชีวิต (philosophy of life)

ติตัส (Titus) กล่าวว่า ปรัชญาชีวิตของแต่ละคนนั้นย่อมพัฒนาขึ้นมาจากการที่บุคคลได้เข้าไปสัมพันธ์กับศาสนา ประเพณี หนังสือ โรงเรียน ตลอดจนวิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ เป็นต้น มาโดยตลอดชีวิตของเขา จนทำให้บุคคลมีแนวทฤษฎีที่นิยมเรียกว่า ชีวิตทรรศน์หรือโลกทรรศน์ขึ้น¹ ดังนั้น ปรัชญาชีวิตของบุคคลย่อมมีขอบข่ายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลผู้นั้นเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวันของเขา

ฟิตซ์จิบมอนส์ (Fitzgibbons)² ได้ชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาการศึกษาเป็นความเชื่อชุดหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องของการศึกษา (a set of beliefs about education) หมายความว่าโดยทั่วไปแล้วบุคคลแต่ละคนย่อมมีความเชื่ออยู่มากมายถึงที่ได้นำเอาคำกล่าวของ วิทยุ วิทยุเทศน์ มาอ้างไวข้างตนแล้ว ความเชื่อชุดหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องศาสนาอาจเรียกว่าปรัชญาศาสนา ความเชื่อชุดหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องการเมือง อาจเรียกว่าปรัชญาการเมือง และความเชื่อชุดหนึ่งที่เกี่ยวกับการศึกษาอาจเรียกว่าปรัชญาการศึกษาของบุคคลผู้นั้น เป็นต้น ชุดของความเชื่อในค่านิยมต่าง ๆ ที่บุคคลหนึ่ง ๆ มีอยู่ประมวลเข้าด้วยกันคือ ปรัชญาชีวิตของบุคคลผู้นั้น จึงกล่าวได้ว่า ปรัชญาการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาชีวิตของบุคคลผู้นั้นเอง

อาร์เธอร์ เค. เอลลิสและคณะ (Arthur K. Ellis and others)³ ได้อธิบายไว้ว่า ปรัชญาชีวิตและปรัชญาการศึกษาของบุคคลมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก โดยที่ปรัชญาชีวิตย่อมมีอิทธิพลต่อปรัชญาการศึกษาที่บุคคลผู้นั้นมีอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ย่อมหมายความว่าทั้งคุณภาพและปริมาณของปรัชญาการศึกษาของบุคคลผู้นั้นขึ้นอยู่กับ

1

Titus, Living Issues in Philosophy, pp. 6-7.

2

Fitzgibbons, Making Educational Decisions, pp. 23-24.

3

Arthur K. Ellis, et. al., Introduction to the Foundation of Education (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1981), p.76.

ปรัชญาชีวิตที่บุคคลมีอยู่ นอกจากนั้นเขายังได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปรัชญาชีวิตและปรัชญาการศึกษาของบุคคลไว้ว่ามีอยู่ 3 ประการด้วยกันคือ ประการแรกคือปัจจัยด้านบุคคล ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้นั้นตลอดเวลา นับตั้งแต่เกิดโดยตลอดมา ได้แก่ พ่อแม่ ครู เพื่อน สมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว เพื่อนบ้านและคนอื่น ๆ ในชุมชน ปัจจัยด้านโรงเรียน ซึ่งได้แก่ลักษณะของโรงเรียนและครูภายในโรงเรียน และปัจจัยสุดท้ายคือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural environment) และเขายังได้ย้ำอีกว่าทั้งปรัชญาชีวิตและปรัชญาการศึกษาของบุคคลย่อมเจริญงอกงามและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยตลอดเวลา¹ ทั้งนี้เพราะ การปฏิบัติของบุคคลสร้างเสริมความเชื่อให้เกิดความยึดถือแน่นแฟ้นขึ้นและขณะเดียวกัน ความเชื่อที่บุคคลยึดถือนั้นมีผลปรุงแต่งพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของบุคคลด้วย² หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เพราะในกระบวนการของการดำเนินชีวิต ทั้งความเชื่อและการปฏิบัติย่อมมีการตรวจสอบตัวของมันเองและทำให้สมบูรณ์ขึ้นอยู่ตลอดเวลา³

รัตนา ตันบุญเต็ก กล่าวว่า ปรัชญาขอมหมายถึงวิธีการคิดและความคิดที่เกิดขึ้น ข้อความดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ปรัชญาของบุคคลขอมประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

¹ Ellis, et. al., The Foundation of Education, pp. 79-80.

² Theodore Brameld, Philosophies of Education in Cultural Perspective (New York: The Dryden Press, 1955), pp. 20-21.

³ Robert F. Davidson, Philosophy Men Live by (New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1974), p. 6.

ส่วนที่เป็นวิธีการคิด¹ ซึ่งเป็นกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองประการต่อไปนี้ คือ (1) ความพยายามที่แสดงให้เห็น (โดยใช้เหตุผล) ว่าความเชื่อนั้นจริง (2) การตรวจสอบเหตุผลที่นำมาสนับสนุนหรืออธิบายความเชื่อนั้นอย่างวิพากษ์วิจารณ์² อีกส่วนหนึ่งได้แก่ความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้น³ ความเชื่อเป็นผลของการคิด สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งเร้าให้บุคคลคิด ดังนั้นนอกจากคุณภาพของการคิดของบุคคลเป็นปัจจัยของความแตกต่างของปรัชญาของบุคคลแล้ว⁴ สิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งด้วย นอกจากนี้ ช่าง บัควี⁵ ยังชี้ให้เห็นว่า ความรู้สึกของบุคคลที่เห็นว่าสิ่งที่ยึดถืออยู่ดีที่สุดแล้วหรือควรจะได้รับปรับปรุงแก้ไขขึ้นอีก เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างของแนวคิดทางปรัชญาระหว่างบุคคล ด้วยเหตุนี้จึงมักปรากฏว่าบุคคลมีปรัชญาแตกต่างกันแม้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมเดียวกันก็ตาม

จึงอาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาชีวิตของบุคคล และได้รับอิทธิพลจากปรัชญาชีวิตโดยตรง ปรัชญาการศึกษาของบุคคลแต่ละคนอาจแตกต่างกันได้ด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการได้แก่ (1) สิ่งแวดล้อม (2) คุณภาพของการคิด และ (3) ความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลผู้นั้น

¹ รัตนา ตันบุบเต็ก, ปรัชญาคืออะไร (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์ 2523), หน้า 34.

² Fitzgibbons, Making Educational Decisions, p. 33.

³ รัตนา ตันบุบเต็ก, ปรัชญาคืออะไร, หน้า 14.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

⁵ ช่าง บัควี, "ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาประเทศ," หน้า 7.

งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคล

ในการนำเสนองานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษานี้ ผู้วิจัยจะได้แยกเสนอออกเป็น 3 ตอน กล่าวคือ ตอนแรกว่าด้วย การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้วัดปรัชญาการศึกษาของบุคคล ตอนที่สองว่าด้วยแนวคิดทางปรัชญาการศึกษากับตัวแปรเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลและตอนสุดท้ายจะว่าด้วยงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายอย่างอื่นและ เฉพาะที่ใช้ศึกษาในประเทศไทย

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้วัดปรัชญาการศึกษาของบุคคล

ได้มีความพยายามสร้างเครื่องมือที่จะใช้วัดแนวคิดในเชิงปรัชญาของบุคคล ที่เกี่ยวกับแนวคิดทางค่านักการศึกษามากกว่า 40 ปีแล้ว เครื่องมือเหล่านั้นให้ความสนใจในค่านักศึกษิตและความสำเร็จเชิงปรัชญาของครูหรือผู้บริหารการศึกษา ในฐานะที่เป็นตัวพยากรณ์และเป็นสิ่งที่ยอธิบายแบบแผนของพฤติกรรมงานวิจัยดังกล่าวนี้เช่น เอนโลว์ (Enlow) ได้ศึกษาในปี 1939 เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger) ได้ทำการศึกษาในปี 1956, 1958, 1961 และ 1967 เคอร์ลิงเจอร์และคายา (Kerlinger and Kaya) ได้ทำการศึกษาในปี 1959 วีเวอร์ (Weaver) ได้ทำการศึกษาในปี 1960 กอวิน นิวซัม และแซนเคลดอร์ (Gowin, Newsome and Chandler) ได้ทำการศึกษาในปี 1961 นิวซัม (Newsome) และ เกนทรี (Gentry) ได้ทำการศึกษาในปี 1964 กัสเตอร์ (Guster) ได้ทำการศึกษาในปี 1965 รอสส์ (Ross) ได้ทำการศึกษาในปี 1969 และ 1970 และ เวินสตอค (Weinstock) ได้ทำการศึกษาในปี 1971¹ อย่างไรก็ตาม

¹ Robert L. Ziomek, et. al., " A Psychometric Analysis of the Ross Educational Inventory (REPI), " Educational and Psychological Measurement 36 (Autumn 1976): 678

การสร้างเครื่องมือที่ใช้วัดปรัชญาคงกล่าวนี้ได้อาศัยกรอบความคิดในเชิงทฤษฎีของนักปรัชญาการศึกษา โดยที่ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอของ แวน คลีฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris) ที่ว่า " ถ้าเราต้องการที่จะทราบว่าทำไมครูจึงสอนและนักบริหารจึงบริหาร เช่นนั้น ... ไม่มีอะไรมากไปกว่าครูและผู้บริหารเหล่านั้นได้กระทำลงไป เพราะอิทธิพลจากปรัชญาที่เขายึดถืออยู่ กระบวนการพฤติกรรมในโรงเรียนของเขาเหล่านั้น เป็นผลจากแนวความเชื่อเชิงปรัชญาและแนวนโยบายที่เขาเหล่านั้นยึดถืออยู่ โดยที่เขาจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ... " ¹

เครื่องมือที่ได้ออกสร้างขึ้นมีลักษณะแตกต่างกันออกไปทั้งในค่านิยามของเครื่องมือและหัวข้อเรื่อง (heading) ที่นำมาใช้วัด ในที่นี้จะได้นำเสนองานวิจัยบางเรื่อง เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะและพัฒนาการของการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดปรัชญาการศึกษาของบุคคลดังนี้

บราวน์ (Brown) ² ในวิทยานิพนธ์ของเขา เขาได้เลือกปรัชญาประสบการณ์นิยมของ คิวอี้ (Dewey) มาใช้ในการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษา กับการปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู เพื่อจุดมุ่งหมายนี้ บราวน์ ได้สร้างเครื่องมือเพื่อวัดการยอมรับไม่ยอมรับปรัชญาประสบการณ์นิยมของคิวอี้ มีข้อความถามเกี่ยวกับความเชื่อทางค่านิยามและการปฏิบัติของครู เป็นเครื่องมือที่ใช้วิธีแบบ คิว (Q-sort instrument) ทั้งสองค่านิยามมีจำนวนข้อความถาม 36 ข้อ และ 60 ข้อตามลำดับ กลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษา

¹ Van Cleve Morris, Philosophy and the American School

(Boston: Houghton Company, 1961), p. VIII.

² Bob Burton Brown, " The Relationship of Experimentalism to Classroom Practices," Dissertation Abstracts: The Humanities and Social Sciences 23 (March 1963): 3267-3257.

เป็นนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสาขาศรีธรรมศึกษา 36 คน ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างรวบรวมโดยครั้งแรกให้เลือกข้อความที่เป็นความเชื่อทางปรัชญา ท่อไปให้เลือกข้อความที่อธิบายถึงพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติ ข้อมูลที่ศึกษาพฤติกรรมที่แท้จริงในชั้นเรียนของครู ได้จากการสังเกตจากการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง เขาได้นำเอาความเชื่อและการปฏิบัตินั้นมาเปรียบเทียบกันเพื่อที่จะค้นหากระสวนของความสัมพันธ์ซึ่งจะทำให้สามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มครู

กอวิน นิวซัม และแซนเคลอร์ (Gowin, Newsome and Chandler) ได้ทำการวิจัยในปี 1961 เรื่องมาตรการสำหรับศึกษาความสอดคล้องเชิงตรรกของแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา (Scale to Study Logical Consistency of Ideas about Education) ในการวิจัยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อวัดปรัชญา 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะปรัชญาประจักษ์นิยมและลักษณะปรัชญาเหตุผลนิยม เครื่องมือนี้เป็นแบบวิธีแบบคิว (Q-sort instrument) เรียกว่า The GNC ¹

ความพยายามที่จะวัดปรัชญาการศึกษา โดยจำแนกหัวข้อในการวัดออกเป็น 2 หัวข้ออีกชั้นหนึ่ง ได้แก่การวัดลักษณะปรัชญาแบบพัฒนาการนิยม กับลักษณะปรัชญาแบบสารัตถนิยม ได้กระทำโดย เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger) โดยที่เขาได้สร้างมาตรการวัด (scale) ที่จะใช้วัดปรัชญาการศึกษาในค่านภวิทยา ญาณวิทยา และคุณวิทยา ของบุคคล มาตรการวัดแบบลิเคิร์ต ของเขาสร้างขึ้นจากเครื่องมือตามแบบวิธีการแบบคิว แต่ละมาตรการจะประกอบด้วยลักษณะปรัชญาพัฒนาการนิยม 10 ข้อ และลักษณะปรัชญาประเพณีนิยม 10 ข้อ ²

1

R.L. Curran, et. al., " A Short Test of One's Educational Philosophy, " Educational and Psychological Measurement 26 (Summer 1966): 383.

2

Ibid., p.384.

เคอร์แรนและคณะ (Curran and others) ¹ ได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือที่มีลักษณะสั้น ๆ มีความตรงและความเที่ยงเพื่อใช้วัดปรัชญาการศึกษาของครู เขาได้สร้างเครื่องมือของเขา โดยให้นำเอาเครื่องมือที่ใช้วัดปรัชญาการศึกษา ซึ่งสร้างโดย กอวิน นิวซัมและแซนเคออร์ (Gowin, Newsome and Chandler) ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่ใช้วิธีแบบ คิว (Q-sort instrument) มีจำนวนข้อคำถาม 100 ข้อ ผู้วิจัยได้รับข้อคำถามจำนวน 100 ข้อ นี้ให้เป็นมาตรฐานการวัดทัศนคติแบบจัดอันดับ แล้วนำไปให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา ที่ศึกษาในสาขาปรัชญาการศึกษาในมหาวิทยาลัยฟลอริดาทำ แล้วนำข้อคำถามเหล่านั้นมาวิเคราะห์ได้ข้อคำถาม 40 ข้อ ซึ่งมีอำนาจจำแนกอย่างมีนัยสำคัญในการวัดระดับความมั่นคงของมโนภาพทางการศึกษาของบุคคลที่มีคณาจารย์ทดลองนิยมหรือเหตุผลการนิยมใน 3 ด้าน ได้แก่ ภาววิทยา ญาณวิทยา และคุณวิทยา หลังจากนั้นเขาได้เอาข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ ไปรวมเข้ากับข้อคำถามซึ่งได้จากงานของ เซเยอร์ส เคอร์ลิงเจอร์และโอลิเวอร์ (Sayers, Ryans, Kerlinger and Oliver) ซึ่งเขาเห็นว่า มีลักษณะเป็นปรัชญา และได้ผนวกเอาข้อคำถามในเชิงญาณวิทยา ซึ่งเป็นผลงานที่สร้างโดยคณะกรรมการของคณะ ได้นำข้อคำถามเหล่านี้ไปวิเคราะห์พบว่ามีข้อคำถามอยู่ 50 ข้อ ที่มีอำนาจจำแนกทางสถิติสูง หลังจากนั้นได้นำเอาข้อคำถามทั้ง 50 ข้อ นั้นไปทดลอง เพื่อวิเคราะห์หาค่าความตรงและในที่สุดได้ข้อคำถาม 25 ข้อ ที่ใช้เป็นเครื่องมือ สำหรับวัดปรัชญาการศึกษาของบุคคลที่มีลักษณะเป็นแบบทดสอบสั้น ๆ

นาเซอร์ (Naser) ² เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้พยายามสร้างเครื่องมือเพื่อวัด

¹ Curran, et. al., "A Short Test of One's Educational Philosophy," pp. 383-393.

² Abdallah O. Naser, "The Educational Philosophy of Certain Prospective American and Arab Teachers," Dissertation abstracts: The Humanities and Social Sciences 25 (March 1966): 2742-A-2743-A.

ปรัชญาการศึกษาของครู เครื่องมือของเขาเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความเชื่อทางปรัชญา 2 ลักษณะด้วยกันคือ ลักษณะปรัชญาแบบประเพณีนิยมและลักษณะปรัชญาแบบเสรีนิยม เครื่องมือนี้เป็นแบบมาตราการวัด 5 ระดับ พัฒนาขึ้นจากเครื่องมือ 2 ชิ้น ที่ใช้อยู่ในวิทยาลัย วิชาการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยฟลอริดา แบบสอบถามของเขาประกอบด้วยข้อคำถาม 103 ข้อ มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้ศึกษาแนวความคิดทางค่านิยมปรัชญาของบุคคลต่างวัฒนธรรม ได้แก่ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ชาวอเมริกันและชาวอาหรับ

บิกกส์ (Biggs)¹ เขาได้ศึกษาความเชื่อทางการศึกษาของครูเพื่อที่จะศึกษารูปแบบ (pattern) บางประการที่เป็นตัวกำหนดลักษณะของครู ในขั้นแรกของการศึกษา เขารวบรวมความเชื่อต่าง ๆ เข้าไว้ โดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด โดยเขาจำแนกลักษณะของครูออกเป็น 3 ประการด้วยกัน คือ แบบยึดความจริงเป็นศูนย์กลาง (truth centered) แบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (individual centered) และแบบยึดสังคมเป็นศูนย์กลาง (society centered) แบบสำรวจทรรศนะทางการศึกษาของเขาประกอบด้วยข้อคำถาม 150 ข้อ ใช้สำรวจนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทางการศึกษาในมหาวิทยาลัย 4 แห่ง เขาได้พัฒนาวิธีวิเคราะห์ค่าตอบและพัฒนาคู่มือในการให้คะแนนแบบสำรวจความเชื่อทางการศึกษากังลาว และใช้ชื่อเครื่องมือว่า มาตราการสำหรับวัดแนวความคิดทางปรัชญาการศึกษา (The Educational Viewpoints Scale)

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ได้อาศัยโดยจำแนกลักษณะปรัชญาออกเป็น 3 ด้านคือ

¹ Donald A. Biggs, " A Study of the Divergent Educational Belief System of Teacher, " Dissertation Abstracts: The Humanities and Social Sciences 24 (February 1964): 3199-3200.

งานวิจัยของ เอห์ริลลิช (Ehrlich) ¹ งานวิจัยของเขาได้วัดลัทธิปรัชญา 3 ลัทธิด้วยกัน คือ ลัทธิปรัชญาสารัตถนิยม นิรันตรนิยมและพัฒนาการนิยม วัดอุปประสงค์ของการศึกษาเพื่อที่จะวิเคราะห์ทัศนคติของประชาชน ครู และนักเรียนที่มีต่อแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งสร้างขึ้นโดยใช้แนวความคิดทั้งสามลัทธิปรัชญาดังกล่าว ข้อความได้ถูกสร้างขึ้นสำหรับแนวคิดแต่ละลัทธิปรัชญาโดยการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ในแบบสอบถามเขาได้ลอกข้อความโดยตรงหรือปรับปรุงให้เหมาะกับการใช้มากขึ้น การวิเคราะห์ความถูกต้องของแบบสอบถามกระทำโดยศาสตราจารย์ทางการศึกษา แบบทดสอบประกอบด้วยข้อความ 17 ชุด ข้อคำถาม 1 ข้อ จากแต่ละชุดจะเป็นตัวแทนแนวความคิดทางปรัชญาที่กล่าวข้างต้น ผู้ตอบแบบสอบถามจะได้รับคำชี้แจงให้เลือกข้อความตามที่เขารู้สึกพอใจ ความความเห็นของเขา ส่วนที่สองของแบบสอบถามประกอบด้วยข้อความทางการศึกษา 3 แบบ ซึ่งแต่ละแบบจะเป็นตัวแทนแนวความคิดของปรัชญาแต่ละสาขา

เครื่องมือที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้วัดปรัชญาการศึกษาของบุคคลที่มีลักษณะกว้างขวางครอบคลุมรายการปรัชญาถึง 4 ลัทธิปรัชญา และในแต่ละลัทธิปรัชญาได้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ในค่านิยมปรัชญา และคุณวิทยา ได้แก่เครื่องมือที่เรียกว่า แบบสำรวจแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของ รอสส์ (The Ross Educational Philosophical Inventory (REPI)) ซึ่งสร้างโดย คอลวิน รอสส์ (Colvin Ross) แบบสำรวจดังกล่าวนี้ประกอบด้วยข้อความ 80 ข้อความด้วยกัน ซึ่งใช้วัดลัทธิปรัชญา 4 ลัทธิ คือ จิตนิยม สัจนิยม ปฏิบัตินิยม และอภิปรัชญา และแต่ละลัทธิปรัชญา มีข้อคำถาม

1

Dwain H. Ehrlich, "Opinion of Citizens, Teachers and Students about Certain 'Philosophical Statement of Education', " Dissertation Abstracts: The Humanities and Social Sciences

23 (May 1963): 3683-3684.

สำหรับวัดลัทธิปรัชญาละ 20 ข้อ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 อันดับ แบบ ลิเกิร์ต¹

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมานี้จะเห็นว่าความสนใจในการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดปรัชญาการศึกษาของบุคคลมานานแล้ว การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้วัดดังกล่าวนี้ได้พัฒนา มาเป็นลำดับจากลักษณะของการวัดความเชื่อทางปรัชญาลัทธิโคลท์หนึ่ง ขยายกว้างขวาง ขึ้นจนถึงการวัดความเชื่อหรือปรัชญาการศึกษาในหลาย ๆ ลัทธิ ในด้านประเภทของ เครื่องมือจะใช้เครื่องมืออยู่ 3 แบบใหญ่ ๆ คือ เครื่องมือที่ใช้สำหรับวิธีการแบบ คิว (Q-sort instrument) แบบเลือกตอบ และแบบมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเกิร์ต

งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาทั่วแปรสถานภาพส่วนบุคคล

ในงานวิจัยนี้ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับ เพศ อายุ คุณวุฒิ ประสบการณ์ใน การทำงาน สาขาวิชาที่สอน ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นตัวแปรอิสระ ดังนั้น งานวิจัยที่จะได้เสนอในที่นี้จะคำนึงถึงตัวแปรเหล่านี้เป็นสำคัญ

ก. ปรัชญาการศึกษากับเพศ

บาร์บารา เอ. แคมป์เบล (Barbara A. Campbell)² ได้พยายาม ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเชิงปรัชญาของครูในโรงเรียนแบบเปิด (open schools) กับโรงเรียนแบบเก่า (traditional schools) โดยเขาใช้เครื่องมือวัดปรัชญาการศึกษา

¹ Ziomek, et. al., " A Psychometric Analysis of the Ross Educational Philosophy Inventory (REPI); " p. 680.

² Barbara A. Campbell, " A Comparison of the Philosophical Beliefs of Teachers in Open Space Schools with Teachers in Traditional Schools, " Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 34 (May 1974): 6861-A-6862-A.

ศึกษา ซึ่งสร้างโดย คอลวิน รอสส์ (Colvin Ross) มาใช้ในการวิจัยของเขา จากการวิจัยพบว่า ครูชายในโรงเรียนแบบเปิดมีความแตกต่างในด้านความเชื่อมากกว่าครูชายในโรงเรียนแบบเก่า แต่สำหรับครูหญิงในโรงเรียนแบบเปิดมีความแตกต่างในด้านความเชื่อทางปรัชญาจากครูหญิงในโรงเรียนแบบเก่าเพียงเล็กน้อย

จิมมี่ เลวิส บรอก (Jimmy Lewis Brock) ¹ ในงานวิจัยของเขา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความเชื่อทางปรัชญาของครูวิทยาศาสตร์และครูที่ไม่ใช่ครูวิทยาศาสตร์ โดยใช้เครื่องมือสำรวจความเชื่อทางปรัชญาการศึกษา ซึ่งสร้างโดย เอมส์ (Ames) มาใช้งานวิจัยของเขา มุ่งที่จะหาคำตอบ 10 ประการด้วยกัน ด้านตัวแปรเกี่ยวกับเพศ เขาต้องการที่จะศึกษาว่ามีความแตกต่างในด้านปรัชญาระหว่างครูวิทยาศาสตร์หญิงและครูวิทยาศาสตร์ชายหรือไม่ ในประเด็นนี้เขาพบว่า ครูวิทยาศาสตร์ชายและหญิงไม่มีความแตกต่างในด้านปรัชญา

อาร์สตี ไชยคุนา ² ได้วิจัยเรื่อง " การเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญา การศึกษาระหว่างอาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการที่เข้ารับการอบรมในโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ ในวิทยาลัยครูภาคเหนือ " งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวคิดของบุคลากรทางการศึกษาเหล่านี้ โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินค่า

1

Jimmy Lewis Brock, " A Survey and Analysis of the Philosophies of North Carolina Secondary Science Teacher During The 1971-1972 School Year, " Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 34 (January 1974): 4022-A-4023-A.

2

อาร์สตี ไชยคุนา, " การเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างอาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการที่เข้ารับการอบรมในโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารพัดศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า ๖-๗.

มีระดับการประเมิน 4 อันดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง งานวิจัยนี้ได้นำเอาตัวแปรเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลเข้ามาในการเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลหลายท่านด้วยกันในคำค้นพบ เขาพบว่า อาจารย์ชายและอาจารย์หญิงมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยที่อาจารย์ชายมีแนวโน้มไปทางสารัตถนิยม พิพัฒนาการนิยมและปฏิรูปนิยมสูงกว่าอาจารย์หญิง แต่สำหรับนักศึกษาและครูประจำการที่มีเพศต่างกัน มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาไม่แตกต่างกัน

ข. ปรัชญาการศึกษากับอายุ

ค.ซี. ซิสเตอร์ ซิตา โบร (D.C. Sister Zita Brou)¹ ได้วิจัยแนวความคิดทางปรัชญาการศึกษาและทัศนคติที่มีต่อทฤษฎีการวัดผลที่ใช้อยู่ในโรงเรียนคาซอลิค งานวิจัยนี้ได้กระทำกับครูประถมศึกษาในโรงเรียนคาซอลิค ในเขตปกครองของคริสตศาสนานิกายคาซอลิคในเมือง เซ็นหลุยส์ ข้อค้นพบประการหนึ่งของเขาในตัวแปรอายุ คือ เขาพบว่าแนวความคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เกี่ยวกับตัวแปรด้านอายุนี้เช่นเดียวกัน เอฟ.เอส.ซี.แมทธิว แพทริค สมิธ (F.S.C. Mathew Patrick Smith)² พบว่า กลุ่มบุคคลที่มีกลุ่มอายุแตกต่างกัน

¹ D.C. Sister Zita Brou, " Philosophical Stances and Attitudes toward Two Theories of Educational Evaluation Evidenced in a Catholic School System, " Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 37 (October 1976): 2048-A-2049-A.

² F.S.C., Mathew Patrick Smith, " A Comparison of Philosophies of Education with a Single School System, " Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 38 (March 1978): 5327-A-5328-A.

กันมีแนวความคิดเชิงปรัชญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้น บรอก (Brock)¹ ยังได้พบว่าครูวิทยาศาสตร์ที่มีอายุน้อยมีลักษณะ อคติถาวรมากกว่าครูวิทยาศาสตร์ที่มีอายุมาก แต่ในขณะที่เดียวกัน บรอก ได้พบจากงานวิจัยเดียวกันว่า สำหรับครูที่ไม่ใช่ครูวิทยาศาสตร์ตัวแปรด้านอายุไม่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางปรัชญาของครู

อาภัสสร ไซยคณา² ได้พบจากงานวิจัยของเขาว่า อาจารย์และครูประจำการที่มีอายุต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่พบว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิอคติถาวรมากกว่านักศึกษาที่มีอายุสูงกว่า 21 ปี

ค. ปรัชญาการศึกษากับประสบการณ์ในการทำงาน

แกรี่ เรย์ ฟูลเลอร์ (Gary Ray Fuller)³ ได้ทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบปรัชญาของนักศึกษาระดับบัณฑิตของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอริกอน ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการเป็นครูอาชีพศึกษาและนักศึกษาฝึกหัดครูอาชีพศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเดียวกัน

¹ Brock, " A Survey and Analysis of the Philosophy of North Carolina Secondary Science Teachers During the 1971-1972 School Year, " pp. 4022-A-4023-A.

² อาภัสสร ไซยคณา, " การเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ระหว่างอาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการที่เข้ารับการอบรมในโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า ๘.

³ Gary Ray Fuller, " A Comparison of Philosophies of Oregon State University Graduates Who are Experienced Teachers of Vocational Education and Undergraduate Vocational Teachers Trainees on an Essentialist-Progressive Scale at Oregon State University, " Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 37 (October 1976): 2120-A.

โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า มาตรการวัดแนวคิดแบบสารัตถนิยม พิพัฒนาการนิยม (Essentialist-Progressive Scale) การวิจัยของ ฟูลเลอร์ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อจะศึกษาว่าครูที่มีประสบการณ์ในการเป็นครูอาชีพศึกษามาแล้วกับนักศึกษาฝึกหัดครู อาชีวศึกษามีพื้นฐานทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างกันหรือไม่และเพื่อจะศึกษาว่า รายวิชา ในค่านปรัชญาการศึกษาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในแนวคิด ทางปรัชญาหรือไม่ สำหรับจุดมุ่งหมายในการศึกษาวิจัยประการแรกของเขาภายหลังจาก การวิเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในค่าเฉลี่ยของคะแนน ความเชื่อทางปรัชญา ระหว่างครูที่มีประสบการณ์ทางการสอนอาชีวศึกษากับนักศึกษาคูอาชีว ศึกษา

เบนนี่ พิลลิปส์ ริมส์ (Bennie Phillips Reams)¹ ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำและแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของผู้บริหาร การศึกษา (The Relationships between Educational Managers' Leadership Styles and Educational Philosophies) วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาในเรื่องนี้ของเขาคือ เขาต้องการศึกษาว่ามีความสัมพันธ์หรือไม่ระหว่างปรัชญา การศึกษาและตัวแปรในค่านลักษณะเชิงประชากร ได้แก่ อายุ ประสบการณ์ในการบริหาร การศึกษา และจำนวนปีในการเข้ารับตำแหน่งในการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน จากการศึกษาวิจัยของเขาพบว่าปรัชญาการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ไม่มีความสัมพันธ์กัน

1

Bennie Phillips Reams, " The Relationships between Educational Managers' Leaderships Styles and Educational Philosophies," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 41 (April 1981): 4242-A.

ในด้านประสบการณ์ในการทำงาน อาภัสสร ไซยคุนา ได้พบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมและอัตถิภาวนิยมสูงกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานสูงกว่า 10 ปี นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานและนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยมและอัตถิภาวนิยมสูงกว่านักศึกษาที่มีประสบการณ์สูงกว่า 10 ปี และครูประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี

ง. ปรัชญาการศึกษากับคุณวุฒิ

จากการศึกษาของ โบร (Brou) ¹ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูประเมินศึกษาในโรงเรียนคาทอลิกที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ฟูลเลอร์ (Fuller) ² ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบปรัชญาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเป็นครูอาชีพศึกษา และนักศึกษาครูอาชีพศึกษา ณ มหาวิทยาลัยโอริกอน จากการศึกษาวิจัยนี้ พบว่า นักศึกษาทั้งสองกลุ่มนี้ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของคะแนนเฉลี่ยจากการวัดปรัชญาการศึกษา โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่าแบบสำรวจแนวคิดทางการศึกษา

(The Inventory of Viewpoints on Education (IVE))

¹ Brou, " Philosophical Stances and Attitudes toward Two Theories of Educational Evaluation Evidenced in a Catholic School System, " pp. 2048-A-2049-A.

² Fuller, " A Comparison of Philosophies of Oregon State University Graduates Who are Experienced teachers of Vocational Education and Undergraduate Vocational Teacher Trainees on an Essentialist-Progressive Scale at Oregon State University, " p. 2120-A.

แพทริก เดวิด ลอริ (Patrick David Laury) ¹ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษากับบุคลิกภาพ เขาได้ทำการวิจัยเรื่องนี้กับตัวอย่างประชากรจำนวน 151 คน ซึ่งเป็นครู เป็นนักศึกษาระดับมัธยมศึกษา และเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในการวิจัยนี้ได้ใช้เครื่องมือ 2 ชนิด เครื่องมือแรกเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดปรัชญาการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งใช้วัดปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิ ได้แก่ สาร์ตานิยม นิรันตรนิยม อคติภาวนิยม ปฏิทินิยมและพิพัฒนาการนิยม เครื่องมือที่สอง เป็นเครื่องมือวัดบุคลิกภาพ ซึ่งเรียกว่า แบบสอบถามเกี่ยวกับบุคลิกภาพ 16 องค์ประกอบ (The Sixteen Personality Factor Questionnaire) เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม ลอริ พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีปรัชญาการศึกษาที่แตกต่างกัน ข้อค้นพบดังกล่าวนี้แตกต่างจากข้อค้นพบจากงานวิจัยทั้งสองเรื่องดังกล่าวข้างต้น

สมพงษ์ สิงหะพล ² ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือประเภทแบบสำรวจแบบกำหนดตัวเลือก ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นแบบสำรวจปรัชญา 5 ลัทธิ คือ สาร์ตานิยม นิรันตรนิยม พิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และ

¹ Patrick David Laury, "Philosophies of Education and Personality Correlates," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 32 (February, 1972): 4490-A-4491-A.

² สมพงษ์ สิงหะพล, "แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา มัธยมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า ง.-จ.

อติถิภาวนิยม งานวิจัยนี้พบว่านักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงและนักศึกษาระดับปริญญาตรีมีแนวคิดทางค่านิยมการศึกษที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทุกสถิติ ผู้วิจัยได้ให้เหตุผลในการที่นักศึกษาทั้งสองระดับมีแนวคิดทางค่านิยมการศึกษไม่แตกต่างกันว่า เนื่องจากวิทยาลัยครูนั้นใช้หลักสูตรการศึกษาเหมือนกัน ต่อเนื่องกันและมีทิศทางเดียวกัน กระบวนการเรียนการสอนก็ไม่แตกต่างกันมากนัก ¹

จ. ปรัชญาการศึกษา กับ สาขาวิชาที่สอน

บราวน์ (Brown) ² ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างลัทธิพัฒนาการนิยม ประเพณีนิยม ศรัทธานิยม และความสอดคล้องของแนวคิดทางปรัชญาของครูมัธยมศึกษาและประถมศึกษาในเขตเมือง (Relationships between Progressivism, Traditionism, Dogmatism and Philosophical Consistency in Selected Urban Secondary and Elementary School Teacher) งานวิจัยนี้สนใจที่จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางค่านิยมการสอนแบบพัฒนาการนิยมและประเพณีนิยม แนวความคิดเชิงปรัชญาส่วนบุคคล และระดับของความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความเปิด (openness) หรือความปิด (closeness) ของระบบความเชื่อ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยครู 70 คน ซึ่งอาสาสมัครเข้ามาร่วมในการวิจัย จำแนกครูเหล่านี้ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

¹ สมพงษ์ สิงหะพล, "แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, " หน้า 108.

2

Lewis Michael Brown, " Relationships between Progressivism, Traditionism, Dogmatism and Philosophical Consistency in Selected Urban Secondary and Elementary School Teachers, " Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 34 (May 1974): 7096-A-7097-A.

ครูภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา ครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา นักศึกษาคณะ
 วิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาและครูระดับประถมศึกษา แต่ละคนจะได้ตอบแบบ
 สอบถามคนละ 3 ชุด ได้แก่ แบบทดสอบความสอดคล้องของแนวคิดทางปรัชญาของฮัก
 (The Hug, Philosophical Consistency Test) มาตรการสำหรับวัดแนวคิดลัทธิ
 ศรัทธานิยมของโรคิช(The Rokeach Dogmatism scale) และมาตรการสำหรับวัดแนว
 ทางการศึกษาของเคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger Education Scale I)
 จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าในด้านความคิดทางปรัชญาของครูทั้ง 4 กลุ่ม มีความแตกต่าง
 กันอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษาวิจัยของ บรอก (Brock)¹ กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครู
 วิทยาศาสตร์ 100 คน และครูที่ไม่ใช่ครูวิทยาศาสตร์ 100 คน แห่งนอร์ทคาโรไลนา
 จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความเชื่อเชิงปรัชญาของทั้งสองกลุ่มและ
 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเชิงปรัชญา กับพฤติกรรมในห้องเรียนของครู ข้อ
 ค้นพบสำคัญเกี่ยวกับปรัชญาของครูวิทยาศาสตร์และไม่ใช่ครูวิทยาศาสตร์มีดังนี้.

1. ครูวิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีลักษณะสัจนิยมมากกว่า
 แต่มีลักษณะจิตนิยมและอศติภาวนิยมน้อยกว่าครูที่ไม่ใช่ครูวิทยาศาสตร์ ส่วนครูวิทยาศาสตร์
 ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีลักษณะสัจนิยมและปรากฏการณ์นิยมมากกว่าครูที่ไม่ใช่ครู
 วิทยาศาสตร์ในระดับเดียวกัน

2. ครูวิทยาศาสตร์ชายไม่มีความแตกต่างกันทางค่านิยมปรัชญา กับครูที่ไม่ใช่ครู
 วิทยาศาสตร์ชาย ในขณะที่ครูวิทยาศาสตร์หญิงมีลักษณะสัจนิยมมากกว่า แต่มีลักษณะ
 จิตนิยมน้อยกว่าครูที่ไม่ใช่ครูวิทยาศาสตร์หญิง

1

Brock, " A Survey and Analysis of the Philosophies of
 North Carolina Secondary Sciences During The 1971-1972 School Year,"
 pp. 4011-A-4023-A.

ผลการวิจัยของ บรอก สรุปได้ว่า ครูวิทยาศาสตร์และครูไม่ใช้ครูวิทยาศาสตร์ มีปรัชญาแตกต่างกัน

อาร์สดี ไซยคุนา ¹ พบว่า อาจารย์ที่สอนในสาขาต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญา การศึกษาต่างกัน กล่าวคือ อาจารย์ที่สอนในสาขาวิชาครุศาสตร์ มีแนวคิดโน้มไปทาง พัฒนาการนิยมและอภิปถาภินิยมสูงกว่าอาจารย์ที่สอนในสาขามนุษยศาสตร์และมีแนวโน้ม ไปทางสารัตถนิยมและนิรันตรนิยมต่ำกว่าอาจารย์ที่สอนในสาขาวิทยาศาสตร์

ฉ. ปรัชญาการศึกษากับตำแหน่งหน้าที่ในโรงเรียน

จากการวิจัยของ โบร (Brou) ² เขาได้ทำการวิเคราะห์ปรัชญาของครู ประถมศึกษาในโรงเรียนคาทอลิกที่มีตำแหน่งต่างกัน เขาพบว่าครูเหล่านั้นไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้านปรัชญาที่ครูยึดถืออยู่

ส่วน สมิท (Smith) ³ ได้ทำการวิจัยโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการศึกษาของนักแนะแนว ครู และผู้บริหาร จากการวิจัยนี้เขาพบว่า นักแนะแนว ครู และผู้บริหารมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

¹ อาร์สดี ไซยคุนา " การเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ระหว่างอาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการที่เข้ารับการอบรมในโครงการฝึกอบรมครู และบุคลากรประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า ฉ.

² Brou, " Philosophical Stances and Attitudes toward Two Theories of Education Evidenced in a Cathalic School System, " pp pp. 2048-A-2049-A.

³ Smith, " A Comparison of Philosophies of Education with a Single School System, " pp. 5327-A-5328-A.

จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอมานี้จะเห็นว่าตัวแปรสถานภาพส่วนบุคคล มีผลทำให้เกิดความแตกต่างทางแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของประชากรบางกลุ่ม แต่สำหรับประชากรบางกลุ่มกลับไม่มีผลต่อความแตกต่างของแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา แต่อย่างใด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ตัวแปรสถานภาพส่วนบุคคลจะมีผลต่อความแตกต่างของแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาก็ต่อเมื่อ ความแตกต่างของสถานภาพดังกล่าวนี้นำมาสู่ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ คุณภาพการคิดและความรู้สึกของบุคคล

งานวิจัยแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลในประเทศไทย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยมุ่งเสนองานวิจัยอื่น ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลนอกเหนือจากที่ได้เสนอไปแล้ว โดยเฉพาะงานวิจัยที่ทำในประเทศไทย ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้มุ่งศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลเป็นส่วนรวม มิได้สนใจเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างบุคคลที่มีสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกัน ความแนวทางที่งานวิจัยนี้สนใจหรือมีจุดมุ่งหมายอื่นนอกเหนือจากนี้ จึงจะได้เสนอตามลำดับดังนี้

วัชร กระจุกงาม¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง " แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลาง " โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 298 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภาคกลาง เครื่องมือที่ใช้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมีลักษณะเป็นเครื่องมือแบบประเมินค่ามีระดับการประเมิน 3 อันดับ ประกอบด้วยข้อคำถาม 45 ข้อ ซึ่งเครื่องมือนี้สามารถจำแนกแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษนิยมและกลุ่มเสรีนิยมงานวิจัยนี้พบว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน

¹ วัชร กระจุกงาม, " แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลาง " (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า ง.-จ.

เอกชนในเขตภาคกลางโน้มไปทางเสรีนิยม โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปรัชญาการศึกษากลุ่มเสรีนิยมสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภาคกลาง

รัชนี พิฆเสนีย์¹ ได้วิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับบุคลิกภาพของอาจารย์วิทยาลัยครูภาคใต้" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์วิทยาลัยครูภาคใต้จำนวน 246 คน งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครู และความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับบุคลิกภาพของอาจารย์วิทยาลัยครู งานวิจัยนี้ได้ใช้เครื่องมือ 2 ฉบับด้วยกัน คือ เครื่องสำรวจแนวความคิดทางปรัชญาการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองกับเครื่องมือวัดบุคลิกภาพของบุคคลของ คาเทลชื่อ แบบสอบถามสำหรับวัดบุคลิกภาพ 16 องค์ประกอบ (The Sixteen Personality Factor Questionnaires) ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษานั้นพบว่า อาจารย์วิทยาลัยครูมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาโน้มไปทางพัฒนาการนิยม แต่เมื่อแยกวิเคราะห์ในแต่ละระดับพบว่า องค์ประกอบทางการศึกษาโน้มไปทางนิตินิยม กระบวนการทางการศึกษาโน้มไปทางอัตถิภาวนิยม แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษาโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม

อรสา สุขเปรม² ได้วิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครกับคำรายงานพฤติกรรมการสอน "

¹ รัชนี พิฆเสนีย์, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับบุคลิกภาพของอาจารย์วิทยาลัยครูภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า ง.-จ.

² อรสา สุขเปรม, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานครกับคำรายงานพฤติกรรม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า ง.-จ.

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาและพฤติกรรมกรรมการสอนของอาจารย์ในเขตกรุงเทพมหานคร ในการวัดแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาและในด้านพฤติกรรมกรรมการสอนที่ใช้เครื่องมือวัดแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาและเครื่องมือประเมินพฤติกรรมกรรมการสอน เครื่องมือทั้งสองฉบับนี้ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์วิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานครมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิประสบการณ์นิยม และพบว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการสอนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่าพฤติกรรมกรรมการสอนของอาจารย์จากคำรายงานของอาจารย์เอง เปรียบเทียบกับคำรายงานของนักศึกษา มีความแตกต่างกันในลัทธิรัตนตรินิยม ประสบการณ์นิยม บูรณนิยมและอรรถิภาวนิยม แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิสารัตถนิยม

ลัทธิปรัชญาการศึกษา

การนำเสนอลัทธิปรัชญาการศึกษาในที่นี้ เป็นการกระทำโดยสังเขปและได้นำเสนอลัทธิปรัชญาการศึกษาสำคัญ 4 ลัทธิด้วยกันได้แก่ จิตนิยม สัจนิยม ปฏิบัตินิยม และอรรถิภาวนิยม ซึ่งในแต่ละลัทธินั้นจะกล่าวถึงหลักการทางค่านิยมปรัชญาแม่บทและหลักการทางการศึกษา ในค่านิยมปรัชญาแม่บทจะประกอบด้วยอภิปรัชญา ญาณวิทยา และคุณวิทยา และในหลักการทางการศึกษาจะประกอบด้วยจุดมุ่งหมายทางการศึกษา เนื้อหาทางการศึกษาและวิธีการทางการศึกษา

ลัทธิจิตนิยม (Idealism)

จิตนิยมจัดว่าเป็นระบบปรัชญาที่เก่าแก่ที่สุดในทางตะวันตกนั้นจิตนิยมมีจุดกำเนิดย้อนหลังไปสมัยอินเคียโบราณ และในทางตะวันตกเริ่มในสมัยพลาโต แนวคิดหลักของลัทธิจิตนิยมเน้นองค์ประกอบในค่านิยมจิต (spirit) ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ พวกนี้มีความเห็นว่าธรรมชาติที่แท้จริงไม่ใช่วัตถุ แม้พวกจิตนิยมจะ

มีแนวคิดต่างกันอยู่มากมายก็ตามแต่ต่างยอมรับในหลักการสองประการข้างต้นนี้ร่วมกัน ¹

หลักการทางค่านิยมของลัทธิจิตนิยม

หลักการทางค่านิยมปฏิบัติ

นักจิตนิยมถือว่า ความเป็นจริงคือธรรมชาติทางจิตใจมากกว่าลักษณะรูปร่างทางกายภาพ แต่พวกเขาไม่ได้ปฏิเสธความมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีในโลกรอบตัวประการใดไม่ เช่น บ้าน ภูเขา ดวงดาวและวัตถุอื่น ๆ ซึ่งความจริงเหล่านี้เราทราบได้โดยประสาทสัมผัสและใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า นักจิตนิยมยอมรับว่า สิ่งที่มีอยู่จริงตามที่ประสาทสัมผัสบอกเรานั้นหาใช่ความเป็นจริงอันสูงสุดไม่ สิ่งเหล่านี้แสดงตัวหรือปรากฏตัวออกมาก็เนื่องด้วยความเป็นจริงทางจิต (spiritual reality) ซึ่งพวกจิตนิยมเรียกว่าวิญญาณสากล (universal mind) บางทีก็เรียกว่าพระเจ้า (god) โดยตรง วิญญาณสากลดังกล่าวนี้เป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งที่ปรากฏให้เห็นด้วยประสาทสัมผัสภาวะนี้มีลักษณะ เป็นนิรันดร์ เป็นปรกติในตัวของมันเองเพียงอย่างเดียว ในขณะที่สิ่งที่ปรากฏให้รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสนั้นมีลักษณะ เป็นอนิจจัง ไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเองและในที่สุดแล้วจะวิวัฒนาการกลับไปสู่สภาพที่สมบูรณ์กว่าคือ วิญญาณสากล จิตสมบูรณ์หรือพระเจ้า ?

ในส่วนที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ พวกจิตนิยมมีความเชื่อว่า มนุษย์ก็เช่นเดียวกับสรรพสิ่งอื่น ๆ ซึ่งเป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวประการหนึ่งเท่านั้น

¹ Joseph H. Callahan and Leonard H. Clark, Foundation of Education: Planning for Competence (New York: Macmillan Publishing co., Inc., 1977), p. 83.

² W.W.Wright, A History of Modern Philosophy (New York: The Macmillan Company, 1965), pp.365-369.

เพลโต มีความเห็นว่าวิญญาณ (soul) ของมนุษย์เกิดจากโลกแห่งจิตภาพ แล้วมาถูกกักขังอยู่ในร่างกายวิญญาณจะต้องกลับไปสู่โลกเดิมหลังจากการตายของมนุษย์ เบิร์กเลย์ อธิบายว่า วิญญาณเป็นอมตะ (Immortal) เกิดจากการสร้างของพระผู้เป็นเจ้าและยืงกับชีวิตในโลกหน้า

คานท์ กล่าวว่า มนุษย์เป็นทั้งผู้อิสระและถูกจำกัด อิสระในฐานะที่เป็นจิตถูกจำกัดในฐานะที่เป็นร่างกายอันเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

สำหรับเฮเกิล ใค้อธิบายว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของจิตสมบูรณ์ (absolute mind) หรือวิญญาณสากล (universal mind) และจะกลับไปรวมตัวกับจิตสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

จากแนวคิดของนักคิดสำคัญของพวกจิตนิยมคงกล่าวจะเห็นว่า เนื้อแท้ของมนุษย์คือจิตและสามารถดำเนินชีวิตไปด้วยเจตจำนงที่มีอิสระ

หลักการทางญาณวิทยา

พวกจิตนิยมเชื่อว่าความรู้ทั้งหลายไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในทางสัมผัส ความรู้ที่แท้จริงเป็นความรู้ที่ได้จากเหตุผลและการใช้ปัญญา นั่นคือการรู้ความรู้ นั้นต้องอาศัยจิต จิตเป็นตัวรู้และมีความสามารถในการจัดระบบและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากประสบการณ์ทางสัมผัสได้ นอกจากนั้นยังเชื่อว่ามนุษย์อาจรู้ความรู้ได้โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์จากการสัมผัส กล่าวคือสามารถหยั่งรู้ได้เอง (intuition) มนุษย์ยังอาจรู้ความจริงโดยการใช้เหตุผลด้วยการตรวจสอบความสมเหตุสมผลของความคิดของเขา นักจิตนิยมบางคนมีความเชื่อว่าความรู้ทั้งหลายเป็นเรื่องของการระลึกได้เพลโตเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความเชื่อเช่นนี้ โดยที่เขามีความเชื่อว่า จิต (spirit) ของมนุษย์เป็นสิ่งนิรันดร์ (eternal) อะไรก็ตามที่มนุษย์รู้ แท้จริงมันเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในจิตของเขานั้น เพลโตยังมีความเชื่อว่า ความคิดของมนุษย์มีความอิสระ ซึ่งจัดว่าเป็นความคิดของพวกจิตนิยมเชิงวัตถุวิสัย (objective idealists) ส่วนพวกจิตนิยมเชิงจิตวิสัย (subjective idealists) เช่น เบิร์กเลย์ (Berleley) เชื่อว่ามนุษย์สามารถรู้ได้เฉพาะสิ่งที่เขารับรู้ได้เท่านั้น การมีอยู่ของสสารขึ้นอยู่กับจิต ความ

สามารถในการรับรู้และการคิดของจิตได้รับมาจากพระเจ้า เบิร์กเลย์ ยอมรับความมีอยู่ของจิตและของพระเจ้า แต่ปฏิเสธความมีอยู่ของสสาร จึงอาจกล่าวได้ว่าตามทรรศนะของเบิร์กเลย์ ความรู้คือความคิดของจิต

จะเห็นได้ว่าในทรรศนะของพวกจิตนิยมนั้น ความรู้ของอาศัยจิต บางพวกเห็นว่าแยกออกจากโลกทางวัตถุได้ บางพวกก็เห็นว่าแยกจากโลกทางวัตถุไม่ได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามต่างลงความเห็นตรงกันว่าเป็นเรื่องของจิตไม่ใช่วัตถุ

หลักการทางคุณวิทยา

นักจิตนิยมมีความเห็นว่าคุณค่าเป็นสิ่งสมบูรณ์กล่าวคือ เป็นสิ่งที่มีความแน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง มนุษย์ไม่สามารถสร้างคุณค่า ความงามขึ้นมาได้เอง แต่คุณค่านั้นเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล

นักจิตนิยมมีทรรศนะเกี่ยวกับชีวิตที่ชื่อว่า คือชีวิตที่ใช้ปัญญา ไม่ใช่ชีวิตเยี่ยงสัตว์ที่เพียง กิน นอน ถ่าย และสืบพันธุ์เท่านั้น¹ พวกนี้เชื่อว่าความชั่วและการกระทำชั่วเกิดจากความไม่รู้และไม่ใช้ปัญญาของมนุษย์ ถ้าจิตใจของมนุษย์พัฒนาไปจนมีความรู้และมีปัญญาเป็นตัวนำแล้วความชั่วย่อมจะสูญไปจากโลกมนุษย์

นักจิตนิยมบางคนตัวอย่างเช่น สปิโนซา (Spinoza) ผูกพันความคิดเกี่ยวกับคุณค่า ความงามไว้กับพระผู้เป็นเจ้า เขาถือว่าคุณธรรมสูงสุดของจิตคือการรู้จักพระเจ้า²

¹ ฟินิจ รัตนกุล, โสเครตีสและปัญหาเรื่องคุณค่า, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 35.

² จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี, "จริยศาสตร์ของสปิโนซา," ใน "รวมบทความทางปรัชญาและศาสนา," ฟินิจ รัตนกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 106 (อัครสำเนา).

บางความเห็นให้ความสำคัญแก่หลักการทางศีลธรรมมากกว่าผลหรือเป้าหมายอื่นใดของมนุษย์ เช่น คานท์ (Kant) เห็นว่าหลักศีลธรรมจะคงอิสระจากความปรารถนาและเป้าหมายของมนุษย์ หลักการทางศีลธรรมเป็นเสมือนลัทธิธรรมที่มนุษย์ต้องใช้เหตุผลเข้าถึงหลักการนั้นและต้องสามารถสร้างหลักการของการกระทำขึ้นมาเองด้วย เพราะผู้มีเหตุผลไม่เพียงแต่จะทำตามหลักการใดเท่านั้น แต่จะต้องสามารถเป็นผู้สร้างหลักการทางศีลธรรมสำหรับตนเองได้ด้วย¹ คานท์ยังมีความเห็นว่า มนุษย์ควรปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่เขาเป็นจุดมุ่งหมายมากกว่าที่จะเห็นว่าเป็นเครื่องมือ

สวนเพลโตและเฮเกิล มีความเห็นว่า ชีวิตที่ดีจะเป็นไปได้ก็แต่ในสังคมที่จัดระเบียบเรียบร้อยแล้วเท่านั้น ในหนังสืออูคมรัฐ (The Republic) เพลโตได้กล่าวถึงสังคมในอุดมคติซึ่งแต่ละคนมีหน้าที่แตกต่างกัน ผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองคือ กษัตริย์นักปรัชญา (Philosopher Kings) เฮเกิล กล่าวว่า สิ่งใดจะได้ชื่อว่า มีอยู่จริง ๆ ก็ต่อเมื่อมันมีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบที่ยิ่งใหญ่มากกว่าตัวมันเอง มนุษย์ควรตระหนักว่าตัวเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะต้องตอบแทนสังคมด้วยความจงรักภักดี ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักแห่งศีลธรรม

จะเห็นได้ว่าในค่านิยมวิทยาแนวคิดของพวกจิตนิยมแม้มีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง แต่ความคิดหลักอยู่ที่การเห็นความสำคัญของจิต วิญญาณ พระผู้เป็นเจ้า ตลอดจนหลักการทางศีลธรรมที่แน่นอนตายตัว

หลักการทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายทางการศึกษา

นักจิตนิยมมองการศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงามสูงสุดในทางค่านิยมและสติปัญญา เช่น เฮอ์แมน เอช. ฮอ์น

1

W.S. Korner, Kant, 8th ed. (Great Britain: Penguin Books, Ltd., 1974), p. 179.

(Herman H. Horne) ผู้นำแนวคิดทางจิตนิยมผู้หนึ่งได้กล่าวว่าการศึกษาคือกระบวนการแห่งการปรับปรุงสูงสุดของมนุษย์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมทางสติปัญญา อารมณ์และกำลังใจของมนุษย์เป็นเครื่องมือ¹ นักจิตนิยมเห็นว่ามนุษย์ที่พึงประสงค์นั้นคือบุคคลที่มีสติปัญญาและความดี และภารกิจที่บรรลุลักษณะประสงค์ดังกล่าวได้ การจัดการศึกษาจะต้องเน้นกิจกรรมทางสติปัญญาทางจริยธรรม ทางสุนทรีย์ะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสติการแห่งตน (self-realization) มีเสรีภาพส่วนบุคคล ความรับผิดชอบและการควบคุมตนเอง

วิธีการทางการศึกษา

กระบวนการเรียนการสอนในทรรศนะของนักจิตนิยมถือว่า ครูมีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะครูเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาในฐานะที่เป็นสื่อกลางของการถ่ายทอดมรดกทางค่านิยมของสังคม ในกระบวนการเรียนการสอนครูจะต้องทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ (1) ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่มีสภาวะสมบูรณ์ที่สุด (2) ทำหน้าที่เป็นผู้คอยควบคุมและคอยแนะนำให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่จนบรรลุสู่สภาวะตามที่สังคมต้องการ พวกจิตนิยมจึงมองว่าครูจะต้องเป็นเลิศ (excellent) ทั้งทางค่านิยมและจริยธรรมเพื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่ของครูได้อย่างสมภาคภูมิ ในฐานะที่ครูทำหน้าที่ควบคุมและแนะนำครูจะต้องมีความสามารถที่จะรู้จักและเข้าใจถึงความต้องการและความสามารถของเด็กแต่ละคน เพื่อจะได้สามารถช่วยเหลือให้เขาเหล่านั้นสามารถพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างสมบูรณ์ ครูจะเป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้า วิเคราะห์ พิสูจน์ สังเคราะห์และเห็นช่องทางในการนำเอาความรู้ไปใช้ในชีวิต²

1

Herman H. Horne, Idealism in Education (New York: Macmillan, 1927), p. 285.

2

Ibid..

ในค่านวิธีการสอนนั้น นักจิตนิยมถือว่าห้องเรียนเป็นสถานที่ที่จะช่วยให้นักเรียน ได้มีโอกาสคิดและนำเอาหลักการทางจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ทางรูปธรรม โดยอาศัยเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ พวกจิตนิยมถือว่าวิธีสอนที่ที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้อะไรให้จริง ๆ และพิจารณาข้อเท็จจริงเหล่านั้นด้วย การสอนวิธีการคิดให้กับผู้เรียนไม่สำคัญเท่ากับในสภาพการณ์จริงผู้เรียนคิดอย่างไร¹

นอกจากนั้นวิธีสอนที่ที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนขยายขอบเขตของความคิดของเขาให้กว้างขวางขึ้น ส่งเสริมให้คิด เสริมสร้างทางเลือกทางจริยธรรมส่วนบุคคลช่วย ให้มีทักษะในการคิดเชิงเหตุผล ช่วยให้มีโอกาสในการประยุกต์ความรู้กับปัญหาทางจริยธรรมและสังคม² ดังนั้นวิธีการสอนตามแนวจิตนิยมจึงสนับสนุนให้นักเรียนอภิปรายถกเถียงปัญหามากกว่าการบรรยายของครู แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการเรียนการสอนในแนวของนักจิตนิยมเน้นการใช้สัญลักษณ์ เป็นสื่อ กิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์โดยผ่านการอ่าน การฟัง การค้นคว้าจากหนังสือตำราและเอกสารทางวิชาการในห้องเรียนและในห้องสมุด พวกจิตนิยมเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องมีประสบการณ์โดยตรง³

1 Horne, Idealism in Education, p. 285.

2 Ibid.

3 วิจิตร ศรีสะอ้านและสุนนทิพย์ บุญสมบัติ, เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา: เล่มที่ 2 หน่วยที่ 6-10 (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์, 2525), หน้า 31.

เนื้อหาทางการศึกษา

หลักสูตรของพวกนักจิตนิยมจะเน้นเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาความคิดและจิตใจ วิชาการคานมนุษย์ศาสตร์ ซึ่งเน้นการใช้สัญลักษณ์การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของชีวิต การสร้างมโนธรรม คุณธรรม และฝึกการคิดหาเหตุผล จึงได้รับการเน้นเป็นพิเศษ วิชาดังกล่าวได้แก่ ภาษา วรรณคดี ปรัชญาศาสนา ศิลปะ คณิตศาสตร์และประวัติศาสตร์ โดยมีกลุ่มวิชาทางคานศิลปภาษา (language arts) เป็นแกนสำคัญของหลักสูตร¹ ทั้งนี้มีได้หมายความว่า ฝ่ายจิตนิยมจะผูกขาดวิชาแบบนี้ นี้ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่ที่สำคัญก็คือ วิชาเหล่านี้เป็นไปตามลักษณะความเชื่อทางอภิปรัชญาของฝ่ายที่เชื่อว่า ความจริงเป็นเรื่องความคิดและจิต ฝ่ายจิตนิยมมิได้ปฏิเสธวิชาสาขาอื่น ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฯลฯ แต่ให้ความสำคัญอันดับรอง²

ในแนวความคิดของพวกจิตนิยมแล้ว หลักสูตรที่กล่าวข้างต้นจะต้องจัดเตรียมไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี ทั้งนี้ด้วยอิทธิพลของความเชื่อในเรื่องความจริง ความดี และความงาม ว่าเป็นสิ่งสากล เป็นสิ่งมั่นคงถาวรไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเทศะ ด้วยความเชื่อดังกล่าวนี้ยังทำให้พวกจิตนิยมเห็นว่า หลักสูตรที่ดีย่อมเหมาะสมกับคนทุกคนใช้ได้ไปทุกกาลและเทศะ³

¹ วิจิตร ศรีสะอานและสุมนทิพย์ บุญสมบัติ, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา, หน้า 31.

² บรรจง จันทรส่า, "ปรัชญากับการศึกษา", (ชลบุรี: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2521), หน้า 159-160 (อัครสำเนา).

³ Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 84.

ลัทธิสัจนิยม (Realism)

ลัทธิสัจนิยมเป็นปรัชญาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้เอง แต่ก็เช่นเดียวกับลัทธิปรัชญาอื่น ๆ ที่มีรากฐานย้อนหลังไปในอดีต สัจนิยมเป็นปรัชญาที่มีจุดเริ่มต้นในสมัยกรีกและอะริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญากรีกนับว่าเป็นนักปรัชญาสัจนิยมคนแรก ปรัชญาสัจนิยมได้พัฒนาโดยตลอด ปัจจุบันปรากฏแนวคิดในฝ่ายสัจนิยมแตกแขนงออกไปมากมาย แต่อาจจำแนกออกได้เป็น 2 แนวใหญ่ ๆ คือ สัจนิยมแนวเหตุผล (Rational Realism) กับสัจนิยมแนวธรรมชาติหรือวิทยาศาสตร์ (Natural or Scientific Realism) อย่างไรก็ตามสัจนิยมเชื่อในความเป็นจริงของวัตถุ กล่าวคือ เห็นว่าวัตถุทั้งหลายที่มีอยู่ในจักรวาลเป็นสิ่งที่อยู่จริงความเป็นไปที่เกิดขึ้นในวัตถุทั้งหลายนั้นก็เป็นที่ไปตามระเบียบระเบียบแห่งตัวเอง ¹

หลักการทางปรัชญาของลัทธิสัจนิยม

หลักการทาง อกิปรัชญา

นักคิดในฝ่ายสัจนิยมเชื่อว่าความเป็นจริงเป็นวัตถุ ไม่ใช่จิตตามที่พวกจิตนิยมเชื่อ พวกนี้เห็นว่า สรรพสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏให้เห็นตามสภาพทางธรรมชาตินั้นเป็นจริงโดยตัวของมันเอง และในตัวของมันเองไม่มีสิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ ค้ำยันนี้สรรพสิ่งทั้งหลายต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติสามารถค้นพบหรือพิสูจน์ความจริงได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ²

¹ George F. Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, 5th ed. (New York: John Willey and sons, Inc., 1976), p. 34.

² บรรจง จันทรสา, " ปรัชญากับการศึกษา, " หน้า 105.

ในค่านิยมของมนุษย์ พวกสังคมนิยมมีความเห็นแตกต่างกันไปบ้าง แต่แนวคิดที่เด่นชัดและเป็นแนวคิดที่จำแนกให้ สังคมนิยมแตกต่างจากลัทธิอื่น ๆ คือแนวคิดของพวกสังคมนิยมแนวธรรมชาติหรือวิทยาศาสตร์ พวกนี้อธิบายธรรมชาติของมนุษย์ว่า คือ องค์ภาพที่อันมีชีวิตตามลักษณะทางชีววิทยา ได้มีพัฒนาการชีวิตมาถึงขั้นสูง มีปัญญาและใช้เหตุผลได้ และสามารถใช้ชีวิตทางสังคมอันมีระบบระเบียบได้ การดำรงชีวิตของมนุษย์ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติอันรับรู้ไม่ได้ กระบวนการทำงานทางจิตของมนุษย์เป็นกระบวนการทางกายภาพขั้นสูง ซึ่งวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ ในแง่มนุษย์มีเจตจำนงเสรีหรือไม่ พวกสังคมนิยมแนวศาสนาเชื่อว่า มี แต่สังคมนิยมแนวธรรมชาติไม่ยอมรับว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี เขาถือว่ามนุษย์ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม พวกสังคมนิยมแนวธรรมชาติยืนยันว่าพฤติกรรมของมนุษย์สามารถอธิบายและทำนายได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พวกนี้จึงปฏิเสธเรื่องเสรีภาพในการตัดสินใจของมนุษย์ ¹

หลักการทางญาณวิทยา

นักสังคมนิยมถือว่าความรู้คือการรับรู้วัตถุต่าง ๆ ที่ถูกรับรู้มีธรรมชาติโดยตัวของมันเองอยู่แล้ว ไม่มีผู้รับรู้วัตถุเหล่านั้นก็คงมีอยู่ มนุษย์รับรู้วัตถุโดยตรงโดยการสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าอันใดแก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย อย่างไรก็ตามเพราะมนุษย์มีปัญญาและสามารถใช้เหตุผลได้ พวกสังคมนิยมจึงเชื่อว่ามนุษย์สามารถสร้างความรู้ขึ้นจาก การใช้เหตุผลเพื่อค้นหาคำตอบที่ประเสริฐและสัมพันธ์ภาพของสิ่งซึ่งเขาไม่สามารถรับรู้ได้ สำหรับการตัดสินใจว่าความรู้ใดจะถูกคองหรือเป็นจริง ก็จะต้องตัดสินใจกันตามสภาพที่ปรากฏอยู่จริงของสิ่งที่ถูกรับรู้ หมายความว่า ความรู้ในเรื่องใดจะเป็นจริงก็คือเมื่อมันตรงกับความจริง

1

Kneller, Introduction to the Philosophy of Education,

ที่ปรากฏอยู่ในทางกายภาพ ตัวอย่างเช่น ถ้าเราบอกว่า นาย ก. สูงเท่ากับนาย ข. ประพจน์นี้เป็นจริงก็ต่อเมื่อนาย ก. สูงเท่ากับนาย ข. นั่นเอง ¹

หลักการทางคุณวิทยา

ในเรื่องคุณค่าพวกสังคมนิยมมีความคิดตรงกันว่า คุณค่าเป็นสิ่งที่ถาวร ถึงแม้จะยอมรับว่าคุณค่ามีการเปลี่ยนแปลงไต่ก็ตาม แต่พวกเขาเชื่อกันว่า คุณค่าหลักจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ²

พวกสังคมนิยมมีความเห็นว่า ความดีย่อมเกิดจากการที่มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ดี คือสิ่งที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ สิ่งที่ไม่ดีก็คือสิ่งที่ทำให้มนุษย์ห่างเหินจากธรรมชาติ เฟรเดอริก บรีค (Frederick Breed) และ เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) เป็นนักปรัชญาสังคมนิยมแนววิทยาศาสตร์ บรีค กล่าวว่า ใน การพิจารณาคุณค่าถึงขั้นสุดท้ายจะพบว่ามีพื้นฐานอยู่บนความสนใจของมนุษย์ ³ สำหรับ เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่านั้น บรีค กล่าวว่า ดีคือสิ่งที่ตรงกับกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ ความชั่วคือการขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ ⁴ ส่วน รัสเซลล์ มีความเห็นว่า ไม่มีสิ่งใดที่เลวในตัวของมันเอง แต่มันขึ้นอยู่กับวิธีการที่จะไปสู่จุดหมายมากกว่า ⁵

¹ Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, pp.41-43.

² Ibid.

³ Adrian M. Dupius and Robert B. Nordberg, Philosophy and Education (Milwaukee: The Bruce Publishing Company, 1968), p. 179.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid., pp. 179-180.

จะเห็นว่าในเรื่องคุณค่าสัจนิยมถือว่าคุณค่าหลักไม่เปลี่ยนแปลง ความเป็นไป ตามความต้องการเป็นไปตามกฎธรรมชาติ โดยมีวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือและความต้องการและการเลือกของมนุษย์เป็นรากฐานของคุณค่าเหล่านั้น

หลักการทางการศึกษาของลัทธิสัจนิยม

จุดมุ่งหมายทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของลัทธิสัจนิยม คือการเตรียมตัวผู้เรียนให้มีชีวิตที่ดี หรือชีวิตที่มีความสุข (good life or happy life) ซึ่งนักสัจนิยมหมายถึงชีวิตที่สามารถปรับเข้ากับกฎเกณฑ์ทางสังคมและธรรมชาติได้ แฮร์รี่ บราวดี้ (Harry Broudy) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือชีวิตที่ดี ซึ่งหมายถึงทั้งชีวิตที่ดีส่วนบุคคลและสังคม เขาเชื่อว่าโรงเรียนมีหน้าที่ถ่ายทอดคุณลักษณะของชีวิตที่ดีเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณลักษณะดังกล่าวขึ้นในตัวผู้เรียน¹ บราวดี้ยังได้เสนอคุณลักษณะของผู้ที่มีชีวิตที่ดีไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ (1) รู้จักตนเอง ความต้องการของตน (appetitive) (2) เป็นนายตนเอง (self-determination) (3) เป็นผู้ที่รู้จักตนเอง (self-realization) (4) สามารถสร้างตนให้เป็นคนดีได้ (self-integration)² เพื่อให้บุคคลมีชีวิตที่ดี นักสัจนิยมถือว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนในการสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน ประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของครู โรงเรียนไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนเท่านั้น แต่จะต้องฝึกทักษะในการดำรงชีวิตที่ประสบความสำเร็จด้วย³

1

Harry Broudy, Building a Philosophy of Education, 2nd ed.

(Englewood Cliffs, New Jersey, 1961), p.34.

2

Ibid., pp.63-87.

3

Edward J. Power, Philosophy of Education (Englewood-Cliffs, New Jersey, 1982), pp. 101-102.

นักสังคมนิยมไม่ต้องการบุคคลที่มีความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้รู้จักเลือกตัดสินใจในสิ่งที่ควรเพื่อการดำรงชีวิตที่มีความสุข นอกจากบุคคลจะต้องมีความสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้แล้ว นักสังคมนิยมยังต้องการให้บุคคลรู้จักควบคุมและแสวงหาประโยชน์จากมันด้วย

เนื้อหาทางการศึกษา

ลักษณะเนื้อหาวิชาที่สำคัญสำหรับฝ่ายสังคมนิยม จะเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับโลกทางกายภาพ วิชาสาขาวิทยาศาสตร์ได้แก่ ชีววิทยา-สัตววิทยา พฤกษศาสตร์ ชีววิทยาเคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แขนงอื่น ๆ จึงถูกเน้นเป็นพิเศษในหลักสูตรของนักสังคมนิยม วิชาคณิตศาสตร์ เป็นวิชาที่ฝ่ายสังคมนิยมให้ความสำคัญมากเช่นกัน ทั้งนี้เพราะว่าเขาถือว่า คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษาสภาพทางกายภาพของโลกและธรรมชาติ วิชาสาขาสังคมศาสตร์แขนงที่เน้นการศึกษาเชิงปริมาณ เช่น เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา เป็นต้น นักสังคมนิยมก็ให้ความสนใจอย่างมากเช่นเดียวกัน¹ นอกจากนั้นนักสังคมนิยมยังเน้นในการปลูกฝังค่านิยมทางวิทยาศาสตร์และการคิดอย่างวิพากษ์วิจารณ์ในหลักสูตรของเขาด้วย กล่าวได้ว่า เนื้อหาในหลักสูตรของปรัชญาฝ่ายสังคมนิยมมี 3 ส่วนคือ (1) วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (2) มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (3) ค่านิยม²

นักสังคมนิยมเน้นวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เพราะว่าคุณความรู้ในค่านิยมนี้จะช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวและเจริญก้าวหน้าในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้³

¹ บรรจง จันทรสภา, "ปรัชญากับการศึกษา", หน้า 160-161.

² Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 85.

³ Ibid.

ส่วนวิชาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้น แม้ไม่สำคัญเท่าคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ แต่เน้นอยู่มากเช่นกัน ทั้งนี้เพราะจะช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้าและควบคุมสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้¹

ส่วนการสอนค่านิยมนั้นมีความจำเป็นในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต

วิธีการทางการศึกษา

กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดของฝ่ายสังคมนิยมอยู่ในลักษณะที่ครูเป็นศูนย์กลาง (teacher centered) ครูเป็นผู้จัดดำเนินการและประเมินการเรียนการสอน ในการสอนครูเป็นผู้รอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอน การสอนของครูจะไม่ยึดตนเองเป็นหลัก (impersonal) แต่จะนำเสนอการสอนอย่างปรนัย เมื่อการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับตัวครูนักสังคมนิยมจึงเห็นว่าครูที่ดีจะต้องไม่เพียงแต่มีความรู้เท่านั้น แต่จะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในค่านิยมสอนด้วย² ครูจะต้องเป็นผู้กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนโดยการเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียนและทำบทเรียนให้เป็นรูปธรรมมากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ในค่านิยมการปลูกฝังวินัยจะใช้วิธีการให้รางวัลเมื่อผู้เรียนใช้ความพยายามหรือได้รับความสำเร็จ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะช่วยในการควบคุมให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและกระตือรือร้น³

ในค่านิยมสอนของปรัชญาสังคมนิยมจะยึดกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานและจะให้ผู้เรียนเรียนจากของจริง ครูเป็นผู้อธิบายสาธิตและชี้ให้ผู้เรียนเห็นตามความจริงทางวัตถุ⁴ นักเรียนจะถูกกระตุ้นให้พูด อธิบาย เปรียบเทียบ ตีความหมายและ

¹ Callahan and Clark, Foundation of Education, p.85.

² Power, Philosophy of Education, p. 104.

³ Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 86.

⁴ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 55.

สรุปใจความตัวเอง

ลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism)

ปรัชญาปฏิบัตินิยมเป็นปรัชญาที่แพร่หลายมากโดยเฉพาะในระยะระหว่างปลายศตวรรษที่ 19 - ต้นศตวรรษที่ 20 ปรัชญาสำนักนี้เชื่อว่ามนุษย์มีความรู้ได้โดยอาศัยประสบการณ์ความจริงทั้งหลายมีลักษณะที่ไม่แน่นอนตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา นักปรัชญาที่เป็นผู้นำของกลุ่มนี้คือ ชาร์ลส์ เอส. เพียร์ซ (Charles S. Peirce, 1839-1914) วิลเลียม เจมส์ (William James , 1842-1910) และจอห์น ดีวีย์ (John Dewey , 1859-1952)

หลักการทางปรัชญาของลัทธิปฏิบัตินิยม

หลักการทางอภิปรัชญา

นักปฏิบัตินิยมมองโลกธรรมชาติหรือความจริงว่า เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา¹ ชีวิตของมนุษย์ก็มีลักษณะที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน มนุษย์ตามทัศนะของนักปฏิบัตินิยมประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบตามธรรมชาติที่สลับซับซ้อนและเป็นผลผลิตของวิวัฒนาการที่พัฒนาต่อกันอย่างยาวนานและยังคงดำเนินอยู่ต่อไปไม่หยุดยั้ง มนุษย์มีลักษณะเป็นเอกกัตบุคคล แต่ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็เป็นสัตว์สังคมด้วย ดังนั้นส่วนหนึ่งบุคคลจึงมีลักษณะเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากกรรมพันธุ์ และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่บุคคลนั้นมีต่อบุคคลอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับโลกหรือธรรมชาติต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความแท้จริง (reality) เป็นกระบวนการ (process) แห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ นักปฏิบัติ

1

William H. Kilpatrick, Sourcebook in Philosophy of Education (New York: Macmillan Co., 1926), pp. 258-259.

นิยมถือว่าความจริง (reality) เป็นสิ่งที่ยอมอาศัยประสบการณ์ทางบ้านประสาทสัมผัสของแต่ละบุคคล นอกเหนือประสบการณ์ของมนุษย์แล้วมนุษย์ไม่รู้อะไรและเนื่องจากทั้งโลกและมนุษย์เป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงถึงกล่าวความจริงแท้สูงสุด (ultimate reality) จึงไม่มี

หลักการทางญาณวิทยา

นักปฏิบัตินิยมมีความเห็นว่า ความรู้คือผลที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม¹ ความสัมพันธ์ทางผัสสะที่มนุษย์มีต่อโลกนั้นจะอยู่ในลักษณะของการกระทำ (active) ต่อกัน นั่นคือเมื่อเรากระทำสิ่งใดต่อโลกหรือธรรมชาติ โลกหรือธรรมชาตินั้นจะเป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นตัวเร้ามาสู่ตัวมนุษย์ในเวลาเดียวกัน ความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อประสบการณ์นั้นได้รับการคิดไตร่ตรองเพื่อแก้ปัญหาที่เผชิญหน้าอยู่ ผลจากการคิดไตร่ตรองจะนำมาซึ่งสมมุติฐานที่เป็นไปได้ และเมื่อนำสมมุติฐานนั้นไปทดสอบในสถานการณ์จริง ๆ แล้วสามารถแก้ปัญหาได้สิ่งนี้คือความรู้ในทัศนะของปฏิบัตินิยม การตัดสินใจความคิดใดเป็นความรู้หรือเป็นความจริงก็ต่อเมื่อใดนำเอาความคิดนั้นไปปฏิบัติแล้วได้ผล ความจริงหรือความรู้ที่ใดในขั้นสุดท้ายนั้นถึงแม้จะได้รับการยืนยันด้วยเหตุผลและข้อเท็จจริงเพียงใดก็ถือว่าเป็นความจริงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ในโอกาสต่อไป พวกนักปฏิบัตินิยมเชื่อว่าความเป็นจริงของโลกและชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่สัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของข้อเท็จจริง

วิธีการที่พวกนักปฏิบัตินิยมคิดว่าใช้ได้ผลในกระบวนการหาความรู้ คือวิธีการทดลองหรือวิธีการแก้ปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งจะมีลำดับขั้นดังนี้ ประการแรก

1

E.E. Bayles, Pragmatism in Education (New York: Harper and Row, 1966), p. 43.

มนุษย์เผชิญกับสถานการณ์ในชีวิตในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง :
 ประการที่สองสถานการณ์นั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในรูปที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากหรือเป็นปัญหา ประการที่สาม เมื่อมนุษย์เผชิญกับปัญหา ก็จะกำหนดขอบเขตและทำความเข้าใจปัญหานั้น ๆ ประการที่สี่ เป็นการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ ประการที่ห้า นำแนวทางเหล่านั้นมาทดสอบ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะในเชิงลองผิดลองถูก (trial and error activity) หากพบว่าแนวทางแก้ปัญหานั้นได้ผลเป็นที่น่าพอใจหรือสามารถแก้ปัญหาได้จึงถือว่านั่นคือความรู้¹

หลักการทางคุณวิทยา

นักปฏิบัตินิยมมีความเห็นว่า คุณค่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขของมนุษย์หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าขึ้นอยู่กับกาล เทศะ บุคคลและสิ่งอื่น ๆ ดังนั้นเรื่องของคุณค่าทั้งคุณค่าในทางศีลธรรมและจริยธรรมจะมีลักษณะสัมพัทธ์ยอมเปลี่ยนแปลงได้เสมอ² การกระทำใดของมนุษย์จะถือว่าดีหรือเลวนั้นขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม ถ้าก่อให้เกิดผลดีแก่สังคมส่วนรวมจึงจะถือว่าการกระทำนั้นหรือสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือเป็นสิ่งที่มีความค่า ดังนั้นคุณค่าทั้งในทางจริยะและสุนทรียะจะขึ้นอยู่กับเหตุการณ์แวดล้อมของสถานการณ์ที่คุณค่านั้นเกิดขึ้น โดยนัยนี้คุณค่าสมบูรณ์ (absolute values) จึงไม่มี ความดี ความงามจึงเป็นสิ่งสัมพัทธ์และมีเงื่อนไข³

1

James A. Johnson, et. al., Introduction to the Foundation of American Education, 3d. ed. (Boston: Allyn and Bacon, 1976), p. 374.

2

Ibid.

3

Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 87.

หลักการทางการศึกษาของลัทธิปฏิบัตินิยม

จุดมุ่งหมายทางการศึกษา

เนื่องจากทฤษฎีปฏิบัตินิยมปฏิเสธความมีอยู่ของความรู้ที่ตายตัว ความจริงแท้ที่ไม่เปลี่ยนแปลงและคุณค่าสมบูรณ์ ดังนั้นทฤษฎีปฏิบัตินิยมจึงถือว่า ความมุ่งหมายสูงสุด (ultimate purpose) ของชีวิตไม่มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาไม่อาจกำหนดตายตัวลงไปได้ จุดมุ่งหมายของการศึกษาย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปโดยตลอด การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับบุคคลและสังคมที่การศึกษาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์จุดมุ่งหมายหนึ่ง ๆ เมื่อใดบรรลุแล้วก็ควรที่จะมีจุดมุ่งหมายอื่นที่เกิดขึ้นตามมาอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย แนวความคิดดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในหนังสือชื่อประชาธิปไตยและการศึกษา (Democracy and Education) ของคิวดิวอี้ (Dewey) ซึ่งเขากล่าวว่า " ... จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการช่วยให้บุคคลสามารถศึกษาต่อไปอีกได้ ... หรือจุดมุ่งหมายและรางวัลของการเรียนรู้ก็คือการเสริมสร้างความสามารถเพื่อความเจริญงอกงาม ... " ¹

คิวดิวอี้ยังชี้ให้เห็นถึงลักษณะของจุดมุ่งหมายที่ดีไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาจะต้องขึ้นอยู่กับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน จะต้องแปลเป็นกิจกรรมภาคปฏิบัติในกระบวนการเรียนการสอนได้และถ้าจะถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่ดีจริง ๆ แล้วมันจะต้องผสมผสานกิจกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่ว่าเป็นเพียงนามธรรมที่ไม่สัมพันธ์กับวิธีการสอนใด ๆ เลย ² นอกจากนั้นคิวดิวอี้ยังชี้ให้เห็นอีกว่าแท้จริงจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นเป็นการผสมผสานกันระหว่างจุดมุ่งหมายของผู้เรียนกับครูผู้สอน จุดมุ่งหมายส่วนบุคคลกับสังคมหรือจุดมุ่งหมายในทางเนื้อหาทั้งทางวิธีการ

¹ John Dewey, Democracy and Education (New York: The Macmillan Co., 1916) , p. 117.

² Ibid., pp. 126-128.

แม้กฎปฏิบัตินิยมไม่เห็นด้วยกับการกำหนดจุดมุ่งหมายของ การศึกษาที่ตายตัว แต่อาจกล่าวได้ว่า นักปฏิบัตินิยมต้องการที่จะให้การศึกษาทำหน้าที่ช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเองและมีจุดมุ่งหมายสำหรับชีวิตของตน ภูมิบทบาท หน้าที่และความสำคัญของคนที่มีความสังคม นั่นคือการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ความเป็นบุคคลและสังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม จึงอาจถือเอาข้อสรุปนี้เป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาในทฤษฎีของนักปฏิบัตินิยมได้¹

เนื้อหาทางการศึกษา

พวกปฏิบัตินิยมถือว่าวัฒนธรรมประชาธิปไตย เป็นวัฒนธรรมที่บุคคลเป็นผู้กำหนดขึ้นมาด้วยตนเอง ดังนั้นมรดกทางสังคมในอดีตจึงไม่ใช่สิ่งสำคัญที่การศึกษาจะให้ความสนใจ แต่การศึกษาจะต้อง เน้นการมีชีวิตที่ดีในปัจจุบันและอนาคต มาตรฐานของความคิด ความงาม หรือความถูกต้องทางสังคมจะต้องได้รับการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา การศึกษาจะต้องทำหน้าที่เสริมสร้างประชาธิปไตย ซึ่งประชาธิปไตยนั้นก็จะมีลักษณะที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมออันเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลาที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามจะต้องเข้าใจว่าการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในสิ่งใด ๆ นั้นมิได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่าง เพียงแต่เป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือการแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคมที่สำคัญ ๆ บางปัญหาเท่านั้น

นักปฏิบัตินิยมมีความเห็นว่า หลักสูตรของโรงเรียนจะต้องไม่แยกออกจากสภาพของสังคมที่เป็นอยู่ เนื้อหาวิชาในการศึกษานั้นเป็นเพียง เครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาของบุคคลแต่ละคนในขณะที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับการปรับปรุงหรือได้รับการพัฒนานั้นก็หมายถึงสังคมย่อมได้รับการปรับปรุงหรือพัฒนาไปในแนวเดียวกันนั้นในขณะที่เดียวกันด้วย ดังนั้น ปัญหาของสังคมประชาธิปไตยจะต้องนำมาใช้เป็นหลักของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับนั้นคือการนำเอาวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหาของสถาบันประชาธิปไตยมาบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตร หลักสูตรจึงต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. เป็นหลักสูตรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคม
2. เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสในการฝึกฝนความคิดแบบประชาธิปไตย

3. เป็นหลักสูตรที่มีการวางแผนอย่าง เป็นประชาธิปไตยในทุกระดับการศึกษา
4. เป็นหลักสูตรที่รวมเอาเป้าหมายทางสังคมเข้าไว้ด้วยกัน
5. เป็นหลักสูตรที่ยึดกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง และยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง
6. เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างสรรควิธีการในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ¹

วิธีการทางการศึกษา

ปรัชญาปฏิบัตินิยมถือว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของบุคคลแต่ละคน ครูจึงไม่ควรที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่เขามีอยู่ไปยังผู้เรียน เพราะความพยายามดังกล่าวจะไม่บังเกิดผลดีแต่อย่างใดเลย เนื่องจากผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งใดนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการ ความสนใจ และปัญหาของเขา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เนื้อหาความรู้มีใจจุดหมายปลายทางในตัวของมันเอง แต่เป็นเพียงวิธีการที่นำไปสู่จุดหมายปลายทางเท่านั้น ดังนั้นผู้เรียนซึ่งเป็นผู้เผชิญปัญหาย่อมสามารถสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ปัญหาตามความต้องการของเขาได้ เพื่อช่วยผู้เรียนในเรื่องนี้ครูต้องปฏิบัติดังนี้.-

1. จัดให้มีประสบการณ์ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นหรือจูงใจผู้เรียนเกิดความตื่นเต้น เช่น การศึกษานอกสถานที่ ภาพยนต์ แผนเสียง และเชิญผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อปลุกเร้าความสนใจของผู้เรียนในปัญหาสำคัญ ๆ
2. แนะนำให้ผู้เรียนสามารถกำหนดขอบเขตของปัญหาได้อย่างถูกต้องชัดเจน เนื่องจากผู้เรียนจะมีวิธีการในการแก้ปัญหาตามพื้นฐานประสบการณ์ของแต่ละคน ครูจึงควรที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวางจุดหมายและ เป้าหมายของ เข้าใจตนเอง
3. วางแผนร่วมกับนักเรียนในชั้นเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละคนและของกลุ่มในการแก้ปัญหา

4. ช่วยเหลือผู้เรียนในการเก็บรวบรวมข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีทักษะ ความเข้าใจ ความรู้และความซาบซึ้ง โดยอาศัยหนังสือ บทความ จดหมาย ทรัพยากรบุคคล ภาพยนต์ การศึกษานอกสถานที่ โทรทัศน์หรืออื่น ๆ ที่เหมาะสม

5. ประเมินร่วมกับนักเรียนในชั้นในสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนข่าวสารข้อมูลใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนได้ค้นพบด้วยตัวของเขาเอง ¹

ในค่านวิธีการเรียนการสอนพวกนักปรัชญาปฏิบัตินิยมต่างยอมรับวิธีการแสวงหาความรู้โดยการแก้ปัญหาและวิธีการค้นคว้า โดยที่พวกนี้เชื่อว่า วิธีการแห่งปัญญาหรือวิธีการแก้ปัญหาและการลงมือปฏิบัติเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะช่วยผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้อย่างแท้จริง วิธีการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ ต้องการครูที่มีคุณลักษณะสำคัญดังนี้. -

1. เป็นผู้ที่ยอมรับผู้อื่น
2. มีความเป็นมิตร
3. เป็นผู้แนะแนว
4. มีใจกว้าง
5. มีความคิดสร้างสรรค์
6. เห็นแก่ส่วนรวม
7. มีความกระตือรือร้น
8. เป็นผู้ที่ยืดหยุ่นเสมอ
9. มีความอดทน
10. รวมมือกับผู้อื่นและมีความจริงใจ ²

¹ Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 88.

² Ibid., p.87.

ลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

ลัทธิปรัชญาอัตถิภาวนิยมจัดได้ว่าเป็นลัทธิปรัชญาที่ใหม่ที่สุดและได้รับความสนใจในปัจจุบันนี้มาก แต่ต้นตอของความคึกของลัทธินี้เกิดในสมัยอารยธรรมกรีกโบราณ ปรัชญานี้มุ่งอธิบายถึงธรรมชาติของมนุษย์และชีวิตโดยถือว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์มาก่อนสิ่งอื่น เป็นปรัชญาการศึกษาที่ให้ความสำคัญของปัจเจกบุคคลเป็นอย่างยิ่ง โดยถือว่าเนื้อหาของมนุษย์คือเสรีภาพ ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลจึงอาจเรียกได้ว่าปรัชญาประเภทปัจเจกชนนิยมสุดโต่งลัทธิปรัชญาหนึ่ง¹ นักปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ โซเรน เคอร์ทิการ์ค (Soren Kierkegaard, 1813-1855) เฟรดริช คิมเบิดยู นิตเช (Freidrich W. Nietzsche, 1844-1900) มาร์ติน ไฮเคกเกอร์ (Martin Heidegger, 1889-1976) บังปอล ซาทร์ (Jean-Paul Sartre, 1905-1980) คาร์ล จัสเปอร์ (Karl Jasper, 1883-1969) และ เมอริช เมอเล ปองเต (Maurice Merleau-Ponty, 1908-1961) กาเบรียล มาร์เชล (Gabriel Marchel, 1889-1933) ปอล ทิลลิช (Paul Tillich, 1886-) และ มาร์ติน บูเบอร์ (Martin Buber, 1878-)¹

หลักการทางปรัชญาของลัทธิอัตถิภาวนิยม

หลักการทางอภิปรัชญา

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็นปรัชญาที่เน้นถึงความสำคัญของมนุษย์โดยถือว่า ความแท้จริง คือการมีอยู่ของมนุษย์แต่ละคน โดยถือว่าก่อนที่มนุษย์จะเป็นอะไร มนุษย์จะต้องมีอยู่ก่อน การมีอยู่ของมนุษย์นั้นคือการเกิดขึ้นมาในโลกนี้ของมนุษย์ซึ่ง เป็นไปในลักษณะบังเอิญ ไม่ได้เกิดมาเพราะกฎเกณฑ์ของโลกหรือธรรมชาติใด ๆ มนุษย์เกิดมาบนโลกนี้โดยไม่มี

1

Power, Philosophy of Education, pp. 141-142.

ธรรมชาติหรือลักษณะใด ๆ มาก่อนเลยและไม่มีจุดมุ่งหมายใด ๆ ทั่ว แม้โลกหรือจักรวาลนี้ก็เช่นเดียวกันเป็นเพียงสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ โดยไม่มีจุดหมายและไม่มีจุดหมายใด ๆ ในตัวเอง เป็นสถานะที่ปรากฏหรือเป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะชั่วคราวเท่านั้นเอง โดยนัยนี้กล่าวได้ว่าปรัชญาอภิปภาวนิยมเป็นปรัชญาแห่งการเปลี่ยนแปลงลัทธิปรัชญาหนึ่ง¹

พวกอภิปภาวนิยมเชื่อว่าเนื้อแท้ของมนุษย์คือเสรีภาพมนุษย์มีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ โดยที่ทั้งสิ่งแวดล้อมและกรรมพันธุ์ไม่มีอิทธิพลเหนือเสรีภาพที่มนุษย์มีอยู่ ไม่มีสิ่งใดกำหนดการเลือกของมนุษย์ มนุษย์ต้องเป็นผู้เลือกและการเลือกของเขาจะเป็นสิ่งกำหนดภาวะความเป็นไปของเขา นอกจากมนุษย์จะมีเสรีภาพในการเลือกและตัดสินใจกระทำแล้วมนุษย์ยังต้องมีความรับผิดชอบควบคู่ไปด้วยนั่นคือมนุษย์จะต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขาได้เลือกและผลกระทบของสิ่งที่เขาได้เลือกนั้นที่มีต่อตัวเขาและผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์มีความกระวนกระวายใจ (anguish) นอกจากนั้นการที่มนุษย์มีเสรีภาพที่สมบูรณ์ยังทำให้มนุษย์มีความรู้สึกถูกทอดทิ้งให้อยู่อย่างโดดเดี่ยว (abandonment) และสิ้นหวัง (despair) โดยที่มนุษย์ต้องดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวปราศจากจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ตระหนักถึงตัวเองว่าไม่มีความสมบูรณ์หรืออยู่ท่ามกลางสถานะแปรเปลี่ยนและการตระหนักถึงความตายและความไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่ (nothingness) ในอนาคตภายหน้า มนุษย์จึงต้องเป็นผู้เลือกว่าสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญและมีความหมายสำหรับตัวเขาเอง²

หลักการทางญาณวิทยา

นักปรัชญาลัทธิอภิปภาวนิยมมีความเชื่อว่าความรู้หรือความจริงเป็นการเลือกของแต่ละบุคคล นักปรัชญาอภิปภาวนิยมมีทรรศนะเรื่องธรรมชาติของความรู้ที่อยู่ในลักษณะ

1

Dupuis and Nordberg, Philosophy and Education, p. 238.

2

Ibid., pp. 240-245.

ของปรากฏการณ์นิยม ซึ่งทรงชนะก็กล่าวนี้อธิบายว่าสรรพสิ่งใดอยู่ในฐานะที่เป็นต้นตอให้เกิดปรากฏการณ์แก่การรับรู้ของมนุษย์ ดังนั้นสรรพสิ่งซึ่งมี 2 สภาวะ คือ สภาวะแห่งความเป็นอัตนัยและสภาวะแห่งความเป็นปรนัย สภาวะอัตนัยหรือสภาวะที่สัมพันธ์กับการรับรู้ของบุคคลรวมทั้งกาลและเทศะ ส่วนสภาวะปรนัยคือสภาวะที่สรรพสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติมีความเป็นจริงของตัวเอง ดังกล่าวนี้ความรู้จึงแยกได้ 2 ลักษณะ คือความรู้แบบอัตนัยกับความรู้แบบปรนัย ความรู้แบบปรนัยเป็นความรู้ที่อาศัยประสาทสัมผัสรับรู้วัตถุ แต่ความรู้แบบอัตนัยเป็นความรู้ที่อาศัยจิตรับรู้วัตถุ นักปรัชญาฝ่ายอภิปรัชชานิยมไม่ถกเถียงกันในเรื่องที่มาของความรู้มากนัก โดยทั่วไปแล้วจะยอมรับวิธีการได้มาซึ่งความรู้ทุกวิธีที่มีอยู่ แต่โน้มเอียงไปในทางที่เชื่อว่า ความรู้ที่แท้จริงเป็นจากภายในหรือเป็นการหยั่งรู้เอง (intuitive) หรือมักนิยมเรียกว่า ฉญาณ สหัชญาณหรือวิจารณ์ญาณ โดยเฉพาะ สารตร์ (Sartre) ให้ความสำคัญเรื่องนี้อย่างมาก¹ เคอร์คีการ์ท (Kierkegaard) เองก็มีความเชื่อเช่นนี้โดยเขากล่าวยืนยันไว้ว่า " ความจริงเป็นอัตวิสัย " (truth is subjective)² เนลเลอร์ คุกกล่าวเป็นเชิงสรุปทฤษฎีความรู้ของฝ่ายอภิปรัชชานิยมไว้ว่า

" ... ฝ่ายนี้ถือว่ามนุษย์แต่ละคนนั้นรับผิดชอบในความรู้ของตนเอง ความรู้ของเขาก็ที่บุคคลเป็นความรู้ประเภท "หยั่งรู้เอง" (intuitive) ความรู้นั้นเกิดขึ้นและ เป็นไปตามความรู้ลึกซึ้งสำนึกที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล ซึ่งจะ เป็นไปตามประสบการณ์และแนวทางที่แต่ละคนเลือกและวางแผนไว้ สำหรับตนเอง ... " ³

¹ บุนย์ นิลเกษ, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 118-119.

² อุกม บัวศรี, ปรัชญาเอกซิสเทนเซียลลิสม์กับพุทธปรัชญา, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 4 (กุมภาพันธ์ 2528), หน้า 51.

³ George F. Kneller, Existentialism in Education (New York: Philosophical Library, 1958), p. 59.

หลักการทางคุณวิทยา

นักปรัชญาในฝ่ายอัตถิภาวนิยมเชื่อว่าคุณค่าไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์หรือสิ่งที่ถูกกำหนดจากกฎเกณฑ์ภายนอกโลก ๆ แต่คุณค่านั้นถูกกำหนดขึ้นโดยการเลือกอย่างเสรีของบุคคลแต่ละคน ความมีอยู่เป็นคุณค่าพื้นฐานสำหรับบุคคลหนึ่ง ๆ คุณค่าซึ่งมีความสำคัญต่อบุคคลแต่ละคนไม่ควรจะทำตามคุณค่าทางสังคมและปทัสสถานทางสังคมอย่างเชื่อง ๆ ถ้าเขาขอมกระทำไปอย่างเชื่อง ๆ เช่นนั้นก็เท่ากับเขาได้สูญเสียความเป็นมนุษย์ของเขาไป มนุษย์มีเสรีภาพมนุษย์จึงสามารถเลือกตัดสินใจในสิ่งที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อตัวเขา กล่าวโดยสรุปก็คือ ฝ่ายอัตถิภาวนิยมถือว่าคุณค่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลอย่างแท้จริง ¹

หลักการทางการศึกษาของลัทธิอัตถิภาวนิยม

จุดมุ่งหมายทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาตามแนวอัตถิภาวนิยมก็คือ จุดมุ่งหมายเพื่อบุคคลแต่ละคน การศึกษาจะต้องช่วยให้นักศึกษาตระหนักถึงสภาวะของเขาและส่งเสริมให้บุคคลประสบความสำเร็จตามแนวทางที่เขาปรารถนา หากจะพยายามระบุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตามแนวอัตถิภาวนิยมให้เฉพาะลงไปอาจกล่าวได้ดังต่อไปนี้

- (1) พัฒนาความรู้สึกสำนึก (awareness) ของบุคคลแต่ละคน
- (2) สร้างโอกาสแห่งอิสระภาพและส่งเสริมการเลือกทางจริยธรรม
- (3) เสริมสร้างพัฒนาการในการรู้จักเข้าใจตนเอง
- (4) พัฒนาสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อตัวเอง
- (5) ปลุกเร้าความรู้สึกต่อข้อผูกพันต่าง ๆ ที่ตนเองมีอยู่ ²

¹ Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 90.

² Ibid.

เนื้อหาทางการศึกษา

นักปรัชญาอรรถิภาวนิยมไม่สนใจหลักสูตรที่ยึดเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง สำหรับพวกเขาแล้ว เนื้อหาวิชาไม่มีคุณค่าในตัวของมันเอง แต่มันเป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาความรู้จักตนเอง และความรับผิดชอบตนเอง ตามทรรศนะของอรรถิภาวนิยมแล้ววิชาการสาขามนุษย์ศาสตร์จะมีความสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามหลักสูตรในแนวอรรถิภาวนิยมจะเน้นในสิ่งต่อไปนี้

- (1) หลักสูตรแบบกิจกรรม
- (2) ยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นมาตรฐานการวางแผนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- (3) ให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการทำงานเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล
- (4) หลักสูตรจะยึดความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนเป็นหลัก
- (5) ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลในค่านิยม¹

วิธีการทางการศึกษา

นักอรรถิภาวนิยมมีความเห็นว่า ครูจะต้องเป็นประชาธิปไตยและใช้เทคนิคในด้านการเรียนการสอนในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดด้วยตัวของเขาเอง (nondirective)

ในลักษณะของครูแบบประชาธิปไตยนั้นจะไม่นำเอาจุดมุ่งหมายส่วนตัวเขาไปกำหนดจุดมุ่งหมายของผู้เรียน หน้าที่ของครูเป็นเพียงผู้แนะเท่านั้น ครูเป็นเพียงทรัพยากรบุคคลอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน จึงมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้ร่วมวางแผนกับผู้เรียน โดยยึดเอาความต้องการและจุดหมายของผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก

¹

Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 90.

ในลักษณะของการใช้เทคนิคที่ครูไม่ใช่เป็นผู้กำหนดนั้นก็คือการเรียนการสอนที่ถือว่าบทเรียนที่กำหนดแน่นอนตายตัวเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะมันอาจจะเป็นการยึดเยือกความสนใจและค่านิยมของผู้ใหญ่กับเด็กในฐานะที่ครูเป็นผู้แนะแนวทาง ผู้เรียนแต่ละคนจึงจะต้องมีอิสระที่จะพัฒนาจุดประสงค์และวิธีการเรียนรู้ของเขาเอง ปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแต่ละคนเสนอต่อครูผู้สอนจะไต่สະ หนองกลับไปยังผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในธรรมชาติของปัญหาเหล่านั้น ¹

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ประมวลความคิดเชิงทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้โดยไม่กล่าวถึงความหมายของปรัชญาการศึกษา องค์ประกอบของปรัชญาการศึกษา แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาในส่วนที่ว่าด้วยความหมายของการศึกษา ผู้วิจัยได้จำกัดการอธิบายความหมายไว้เพียง 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะหนึ่งเป็นการกล่าวถึงปรัชญาในฐานะที่เป็นศาสตร์ประยุกต์แขนงหนึ่ง และลักษณะที่สองเป็นการกล่าวถึงปรัชญาการศึกษาในฐานะที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการศึกษาได้พยายามแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบของปรัชญาศึกษานั้นย่อมประกอบด้วยหลักการจากปรัชญาแม่บทและหลักการทางการศึกษา ซึ่งได้ร้อยกรองตามนัยแห่งปรัชญาแม่บทนั้น ๆ สำหรับเรื่องแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลได้เสนอในแง่ที่ว่า ปรัชญาการศึกษาของบุคคลเกิดขึ้นและพัฒนาได้อย่างไร เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงที่ว่าทุกคนมีปรัชญาการศึกษา สำหรับหัวข้อที่ว่าด้วยงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา ได้เสนอแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกกล่าวถึงการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวที่ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการสร้างเครื่องมือสำหรับงานวิจัยนี้ ส่วนที่สองกล่าวถึงงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลที่พิจารณาสัมพันธ์กับตัวแปรสถานการณ์ส่วนบุคคลและส่วนที่สามกล่าวถึงงานวิจัยเกี่ยว

1

Callahan and Clark, Foundation of Education, p. 91.

กับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่สนใจศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลและ
 พิจารณาสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ แตกต่างไปจากที่งานวิจัยนี้นำมาพิจารณา งานวิจัยที่
 กล่าวในส่วนนี้เป็นเฉพาะที่ได้ศึกษาในประเทศไทยและในตอนท้ายของบทนี้ผู้วิจัยได้ทำ
 การสังเขปปรัชญาการศึกษาลัทธิต่าง ๆ 4 ลัทธิ ได้แก่ จิตนิยม สัจนิยม ปฏิบัตินิยมและ
 อรรถิภาวนิยม ซึ่งจะใช้เป็นกรอบในการประเมินแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคล
 ในงานวิจัยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย